

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANI, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 6
SĂMBATĂ 26 MARTIE 1938

PETER RUBENS

Tabloul celebru reprezentând basmul mitologic al răpirii fetelor lui Leukippos de Dioscuri.

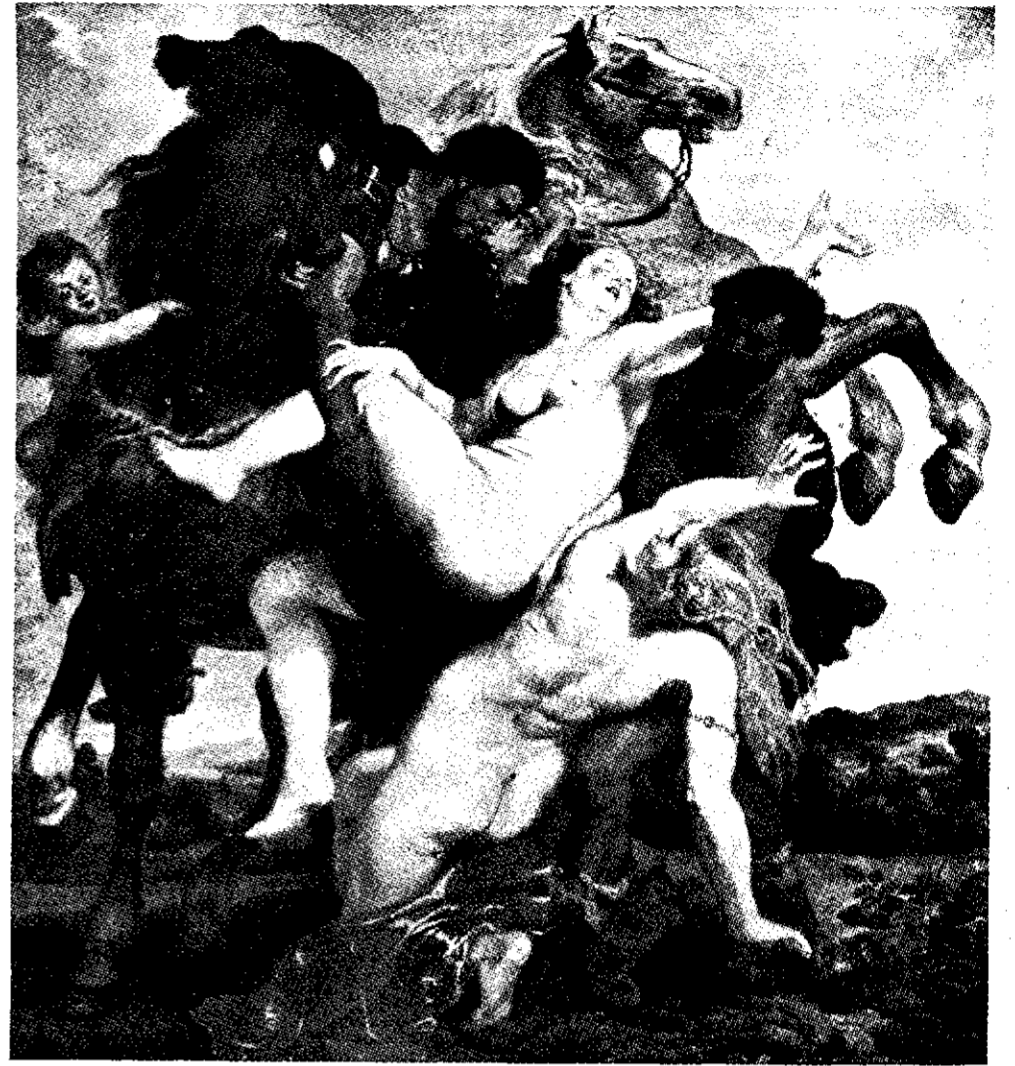
Toate elementele tabloului se cumpănesc, se armonizează în așa fel, încât impresia luptei, a încordării și disperării fetelor sau victoria dioscurilor se estompează spre a lăsa loc unei înfățișări generale de perfecțiune. Se observă diferența dintre cămașa tinerilor, întunecată de vânt, de oboseli, de îndurări, dar robustă, sănătoasă, și aceea a fetelor, strălucimată, albă roz, Rubens-iană am spune. Împreună cu blondul părului, dă o impresie de limpezime, de tinerețe feciorelnică.

Detaliile încordării mușchilor, atât a animalilor cât și a personajilor contrastează cu seninătatea peisajului, și a figurilor celor doi dioscuri.

Poate un gând ascuns al lui Rubens dă o față nouă răpirii. Nu se poate ști dacă atât răpitorii cât și răpitele nu simulau lupta, pe acea vreme, a vechii Helade, și tocmai acest lucru să fi vrut maestrul secolului al XVII-lea să-l rodea. O luptă. Dar armonia precum mare denotă simulare. De este adevărat, realizarea e minunată.

A. VAN DYCK

Acest tablou ce reprezintă „O etapă în cursul fugii în Egipt”, se află la Pinacoteca din München actualmente. Este una dintre operele măiestre ale lui Van Dyck. Un cadru de inserare, de liniște, de calm, ascuns în umbra pomilor, ferit de razele soarelui ce apune, întrevăzut în colțul din dreapta. Efectul armonic este redat de așezarea pe diagonală, pornind din colțul stâng sus, spre cel drept jos, a elementelor active din tablou: Bătrânul Iosif, părintește, ascuns, Maria, îmbrăcată în falduri luminoase, pe figura căreia se imbină iubire de mamă, curiozitate, teamă, copilul Iisus adormit, distins, grațios, plin de sănătate. Măinile stau dragăstos pe pieptul Maicei, desăvârșind impresia de iubire care se degajează din chipul lui Iisus.

O SARBATOARE LITERARA

Nu-ți vine să crezi pentru tine, nu-ți vine să crezi nici pentru cei din promoția ta... E adevărat? Elena Farago prășnește șasezeci de ani și de viață?... Șasezeci de ani! Când trecură? M'am deprins să consider pe această scumpă tovarășe de visuri, ca fără vârstă, sau cel puțin oprită pe loc la anul când tipări în revista „Flacăra” frumoasa ei „Scrisoare” și când în același număr al revistei, publicasem și cu „Trandafirii”...

Am găsit-o deapuri însuflețită, plină de doruri și de duioșie, vibratoare de dulce și curată poezie... Munca ei literară împune. Dorul de simțire și de frumusețe pe care l-a daruit literaturii românești, îi va fi bine socotit și păstrat cu recunoștință.

Cu toate necazurile, dezamăgirile și tristețile riguros măsurate ori cărei vieți de poet, Elena Farago a cunoscut, spre satisfacția noastră, și incununația și răsplata.

Este o dreptate pe pământ! Vine greu, vine pe căi întortochiate, vine ca o lună bizară, când în primul pătrar, când în ultimul pătrar, nici odată luna plină, decât poate târziu, deasupra mormântului... dar totuși vine!

Ne adunăm în jurul sărbătoritei noastre, cu bucuria convenită dar și cu acest sentiment subtil de înaltă melancolie, că stăm sub cupola șasezeci de ani verifiacăți.

Scria Elena Farago acum un sfert de veac:

„Voi veni, în visul tău, mai albă decât am fost vreodată, și mai tăcută încă decât ți-am fost oricând. Și nu-ți vei înțelege neliniștea din gând și nu-ți vei înțelege privirea înlăcrămată... Și-apoi veni-va vestea: s'a dus acum și ea”.

Stihuri dornice și scumpe precum se scriau acum un sfert de veac, sensibilizând cu nobleță, un suflet pe care-l căutam zadarnic în apele tulburi ale poeziei de azi.

Dar dureroasa profeție de acum un sfert de veac a fost să nu se îndeplinească. Sub cununa ei de sexagenară, Elena Farago, iat-o mereu muncitoare și viguroasă, printre noi.

„Scrisoarea” se sfârșește cu această scormonitoare pecetelire:

„Și'n amintirea celor ce-au fost fără să fie, în toată nebunia visată în alte vremi, Te rog să nu ținzi mâna spre ceruri, să blestemi, și nici să-ți faci vre-o vină, din toate acestea, ție...”

Este o destăinuire admirabilă. E o scăpărare de fulger peste plaiul sufletec bogat și generos, de pe care era să adunăm frumoasa și îmbelșugata recoltă literară a Elenei Farago.

GALA GALACTION

TEATRUL ENGLEZ

de CHARLES MORGAN

(D. Charles Morgan, cavaler al Legiunii de Onoare, este romanțier, opera sa fiind tradusă în 11 limbi, este deasemenea critic dramatic al ziarului The Times, cum și al ziarului New York Times la Londra. A fost de curând o conferință la Sorbona tratând despre „imaginația creatoare”. Născut la 1894, fiu al distinsului inginer Sir Charles Morgan, scriitorul și-a făcut educația la Osborne, Dartmouth și la Brasenose College Oxford. A servit în marina britanică între 1907-1913, apoi din nou începând din 1914 în tot timpul războiului. Este Fellow al Societății regale de literatură și autor al următoarelor opere: The Gunroom; Numele meu este Legiune; Epitaf pentru George Moore; Sparkbrooke; Chip într-o oglindă, care a fost distins cu premiul Femina Vie Heureuse 1930; și Fântâna, distinsă cu premiul Hawthornden 1933. Charles Morgan este singurul scriitor cărui i s'au acordat ambele aceste premii.)

Starea actuală a teatrului englez nu poate fi prețuită la justa ei valoare decât de către acei ce își iau osteneala a face cercetări amănunțite, nu numai în centrul Londrei ci și de a stabili o legătură între rezultatul cercetărilor lor și evenimentele din ultimii zece ani. În aparență teatrul pare a fi în deosebi ușuratic, piese ca „Franceza fără lacrimi” sau „George și Margaret” oferă prilejul de a petrece o seară veselă fără însă a ogândi cătuși de puțin gândirea contemporană. Iată o generalizare destul de justă în legătură cu teatrele la modă din jurul pieței Piccadilly. Explicația este clară.

În primul rând cinematograful. Pericolul cinematografului nu este după cum se crede în general îndepărtarea publicului de la teatre, ci faptul că influențează așezarea pieselor și natura interpretării.

Mulți regisori aleg piesele nu pentru valoarea lor artistică sau comercială d.n punct de vedere al teatrului ci pentru că gândesc în termeni de „drepturi cinematografice” și sunt gata să suporte pierderi de casă dacă în felul acesta pot crea o piață la Hollywood, pentru bunurile lor. Altfel de acestea, distribuția rolurilor devine o problemă din ce în ce mai grea. Actori și actrițe cari detestă și disprețuiesc filmul, semnează totuși contracte cari mărginesc sau chiar nu îngăduie apariția lor pe scenă. Rezultatul este că trupele alcătuite cu destulă greutate, suferă dese schimbări din pricina actorilor cari pleacă unul câte unul pentru a face față contractelor cu studiourile de cinematograf. Actori tineri cari pun bazele carierei lor pe scenă sunt răpiți de cinematograful, pierind apoi fără urmă sau întorcându-se în teatru fără simțul măsurii și cu jocul banalizat.

Al doilea motiv pentru care teatrul nu este în legătură cu gândirea contemporană este faptul că scriitorii aparținând generației tinere și mijlocii cari au sau cred că au ceva de spus, o spun în romane, eseuri sau poezie. Acestea vor fi publicate în forma în care au fost scrise și vor vorbi direct publicului fie el numeros sau restrâns. Piese de teatru de această calitate ar întâmpina rezistența regisorului în căutare de scenarii, ar avea de luptat cu o interpretare greu încercată de cerințele stăruirii asupra actorilor și de un public ce dorește distracție mai presus de orice. Rezultatul s'a văzut în prima parte a anu-

lui 1937 când piesa detectivă, comedia muzicală și farsa inundaseră scena.

Dar mai există și alt aspect al problemei. Cu toate scaderile sale, teatrul în Anglia este mai mult sau mai puțin liber. Există cenzură aplicată de Lordul Chamberlain, restricțiunile impuse temelor sexuale și religioase sunt uneori foarte supărătoare, totuși nu este o cenzură de natura poezică. Apoi cu toate că teatrele la modă rareori montează piese cu miez, ele totuși reiau uneori piese serioase ce s'au afirmat aiurea. Vigoarea și speranța teatrului nostru stă în faptul că în anii din urmă mai ales în cartierul mărnașe ale Londrei au răsărit mici teatre, înfruntate de un public restrâns. Piese noi adevărate în stadiul stângaci dar îndrăzneț al încercărilor sunt aci puse în scenă săptămânal sau de două ori pe lună pentru a fi apoi strămutate în „west end”, dacă reușesc. Unele din aceste teatre trăiesc din subscrierii după cum urmează: biletele pot fi cumpărate numai de membri, costul anual al înscrierii ca membru ridicându-se abia la câțiva șilingi. În realitate un simplu mijloc de a adormi vigiiența cenzurii, căci teatrele ce se mențin prin subscripție nefiind „publice” din punct de vedere legal ele nu sunt supuse cenzurii. Aceste înscrieri sunt foarte interesante atunci când sunt bine îndrumate iar cenzorul care este mai degrabă blând decât feroce nu se opune.

Având în vedere cele de mai sus, ar fi de dorit ca orice străin ce se interesează serios de teatru să nu-și mărginească cercetările în teatrele „la modă”. Consultând lista pieselor ce țin afișul să se întrebe: „care din aceste piese au fost aduse de la vreun teatru de cârtier?” și să cerceteze

(Urmare în pag. 8-a)

PROGRAM ȘI POLEMICA

La câțiva timp după reapariția „Universului literar”, unii dintre cititori ne-au întâmpinat cu nedumeriri asupra programului nou al revistei.

Și-au exprimat părerea că ar lipsi din pagini o preocupare de ofensivă a scrisului, că n'ar fi o conștiință limpede a unei baricade de cucerit, că ne-am feri de caracterul militant al unei echipe. Spre a avea o impresie de solidară elaborare, acești cititori se așteptau la formularea netă și exclusivă a câtorva teme, pe care să le teoretizăm săptămână de săptămână, cu voința de a căpăta aderenți și de a impune puncte de vedere.

Mai atractivă decât finuta de pledoarie doctrinară, ar fi fost apoi polemica implicită, împotriva celor care s'ar fi aflat întâmplător pe o poziție contrară. Lipsa polemicii din „Universul literar” este îndeosebi regretată. Spectacolul în sine al unei șgomotoase învășmășiri cu cei de peste gard, ar amuza copios, ar satisface gusturi, ar măguli vanități, ar mângâia neputințe. Polemica ar fi operantă în special la cafenea, acolo unde bărfeala singură măi stimulează imaginația și unde prestigiul personalității literare caută să se menție prin epigramă și calambur.

Noi am pornit la drum știind că însemnează la o revistă și atitudinea programatică și cea polemică. Programul pentru noi este o problemă de creație. De experiență sinceră a vieții spirituale a fiecăruia dintre colaboratori, la care scrisul este un act de răspundere, de demnitate și cavalierism intelectual. În paginile noastre am vrea să aducem exemplul literaturii de matură chibzuință, a unei măsurii a omului în primul rând, a personalității care iese la lumină prin capacitatea sa de confesie și expresie, dincolo de formule și probleme abstracte.

Pentru că problemele sunt depășite totdeauna de oameni. Se întâmplă chiar ca problemele să fie părăsite de aceia cari le-au pus în circulație, când au constatat că șbateră lor îndelungă duce la sterilitate. Creația mare pornește dintr-o revelație mult mai intimă decât cercul de luciditate al unei probleme. Adevăratul creator întoarce toate armele de luptă împotriva sa însuși. Spectacolul unei nemulțumiri de sine însuși, al unei continue încercări de înnoire, de prefacere și adâncire, este mult mai interesant decât acela al unei meschine risipiri în afară. Duhul care să intre în stăpânirea propriei substanțe, posibilități de creație care să ajungă la cea mai cuprinzătoare expresie, o reconstruire mai pură a omului, dintr-o sete sinceră de adevăr, iată preocuparea noastră, care poate fi un program și o atitudine ofensivă, peste falșuri și desorientări. C. F.

ARTĂ ȘI ARTĂ NOUĂ

de prof. N. I. HERESCU

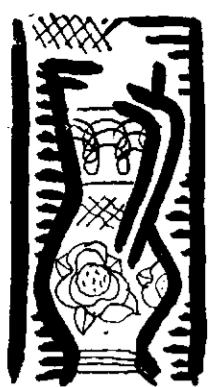
Ca tot ce înlesnește traiul în comun al oamenilor, forma este un sistem de convențiuni. Asemenea sisteme de convențiuni sunt toate celelalte graiuri speciale: graiul matematic, graiul cosmografic, etc. Convențiuni, adică semne arbitrare, desigur, dar fără care nu e posibilă comunicarea între oameni.

Convențiunile artei au fost statornicite, în decursul vremii, de marii artiști ai omenirii, așa cum convențiunile matematice sau ale astronomiei au fost statornicite de marii matematicieni sau astronomi. Matematica este în continuă evoluție, fără însă că pentru aceasta să se poată desființa felul matematic de a formula. Existența științifică a lui Henri Poincaré nu anulează existența lui Euclid. Cu arta se întâmplă același lucru. Ea evoluează, dar nu desființează felul artistic de a formula. Ca și în matematică, felul de a formula al artei poate fi dus mai departe, dar nu înlăturat. Existența artistică a lui Paul Valéry nu anulează pe aceea a lui Racine.

Deci, o «artă nouă», care ar pretinde să comunice cu o formă «nouă», are tot atâtă drept la respectul nostru, cât o geometrie care ar voi să lucreze cu altceva decât cu puncte, cu linii și cu planuri.

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ȘI IDEI

de C. FANTANERU

I. PETROVICI: ARTE ȘI ARTIȘTI („UNIVERSALA“ ALCALAY 1938)

Din când în când, d. prof. I. Petrovici tipărește câte o carte alcătuită dintr-un material deosebit de specialitatea d-sale filozofică, prilejuit de diversele manifestări ale artei și vieții românești. Anul trecut a apărut „Figuri dispărute”, iar acum colecția de popularizare a „Bibliotecii pentru toții” publică „Arte și artiști”, — două sute de pagini cu ultimele articole ocazionale ale autorului: conferințe la Radio, discursuri de recepție, cuvântări festive, etc.

Credem că din volumaș luăm cunoștință de păreri definitive ale d-lui Petrovici, în problemele ce s-au desbătut îndelung în ultimii ani, cum ar fi aceea a ermetizării poeziei, a raportului dintre discipline și arte, relația frumosului cu adevărul, valabilitatea cunoașterii mistice, etc. Fenomenul împotriva căruia protestează d-sa cu orice prilej, totdeauna însă reținut și elegant, este acela al destrămării tiparelor formale în cultură, al părăsirii uneltor vechi ce firesc s'ar transmite pe cale de tradiție, din generație în generație.

D. prof. I. Petrovici are o poziție aparte în cultura românească de azi. Fiind o personalitate de primul rang în viața intelectuală a țării, o capacitate filozofică ce se formează destul de greu în cuprinsul unei generații, un cărturar în sensul amplu și subtil al cuvântului, d-sa lasa, nu fără nedumerire, impresia că îi place să fie socotit mai mult un spectator al frământării culturii noastre moderne, decât un părtaş. Sunt multe lucruri cari nu convin de fel structurii d-sale prin excelență raționaliste, în amestecul de direcții și năzuințe, în conflictele de forțe și temperamente ce caracterizează trecerea vieții noastre spirituale spre un nou echilibru. Dar, am spune, lucidul profesor de logică, se poartă ca un cavalier al înțelepciunii, al ordinii, al bunului simț rațional. Nu ia poziție fățișă împotriva unei lumi care a primit o altă educație și răvnește să strălucească prin alte mijloace, decât cele oferite de nealta de totdeauna a spiritului omenesc, singura neînșelătoare: dreapta judecată.

Potrivirea calmă a argumentelor, atenția asupra cauzelor și concluziilor, mulțumirea numai cu ceea ce este rezultat definitiv al logicii, iată virtuți pe cari cugetătorul le știe că lipsesc din planul vieții sufletești moderne! Dar în dezordinea ce toasă ce i se pare că îl inconjoară, d. prof. Petrovici nu își pierde încrederea structurală în prerogativele luminii, ci d-sa așteaptă, cu un zâmbet potolit pe chipul îngăduitor, să treacă iureșul, să se limpezească cerurile. Iată de pildă ce gândește d. profesor, despre surparea formei în poezie, reprezentată revoluționară în deosebi de d. Lucian Blaga: „E păcat numai pentru acei care am fost educați sub zodia altor reguli tradiționale, că ne acomodăm mai greu acestor forme intermediare dintre proză și vechiul vers având parcă mereu sentimentul de a ne afla într-o anticameră a versului — anticameră ce e dreptul luxuriantă și împodobită — dar totuși cu o impresie de provizorat în care așteptăm să vie o altă rânduielă a cuvintelor, într-o formă mai riguroasă și mai definitivă. Dispozitivul acesta metric revoluționar parcă nu și-a dobândit ultima lui așezare, cu toate că, fără să ne fi dat o formă realmente nouă, a isbutit însă a face veștă formă sacrosantă dinainte (pag. 107).”

S'ar putea crede că, spuse într'un discurs protocoal de recepție la Academia, aceste considerații și-ar datorat tonul lor neinsistent numai împrejurării festive.

Ne-am înșela însă asupra locului unei personalități ca a d-lui prof. Petrovici, în cultura noastră actuală, dacă am vedea în indioșatul început: „E păcat numai pentru acei care au fost educați sub zodia altor reguli tradiționale...” o simplă acomodare politicoasă la moment. Această atitudine a d-lui profesor o găsim mult mai generală.

În toate manifestările noastre de artă și cultură: poezie, teatru, muzică, pictură, viață civilă, dezvoltare istorică, etc., unde are un cuvânt de spus, d-sa nu-și părăsește criteriul raționalist, folosindu-se de el în susținerea celor mai mici afirmații.

Decurge de aici o calitate cu totul personală. Scrisul d-lui Petrovici este poate

cel mai disponibil din literatura noastră, cel mai liber, mai degajat și de autor și de lectori. Este scrisul care se citește cel mai ușor, nu violentează în nici un fel atenția lectorului, nu-i cere să facă efort, nici să se lase târât după meandre subiective, să adopte puncte de vedere, să admită capricii, să recunoască afirmații care au nevoe de captatio benevolentiae. E cel mai odihnitor scris, cel mai puțin obositor. Taina aceasta este interesantă de analizat. S'ar părea că d. Petrovici ia în considerație numai acele teme, care, după perioada de elaborare meditativă, s'au obiectivat complet, și nu mai aparțin autorului. Ar putea fi ale oricui, ale lectorului în primul rând, — în orice caz ele sunt un bun al spiritului, trecut de efortul de cunoaștere spre faza de calmă contemplare. Fie că vorbește edspre puterile muzicii, despre poezie și logică, despre comemorarea lui Creangă sau a lui Victor Hugo, despre talentul oratoric sau despre psihologia actorului, o egală iscusință în instruirea de subiect dovedește d. Petrovici, așa fel încât cititorul să aibă impresia că nu i se transmite noi convingeri, că nu se urmărește vre-o mutație în vederile sale. Autorul n'ar face decât să caute cuvintele cele mai potrivite spre a exprima ideile, că n'ar avea altă grijă decât să împodobească limbajul, spre a reda lectura plăcută și lesne asimilabilă.

Dar, aceste calități sunt acelea ale unui artist adevărat, ale unui literat în

relația strict logică cu epoca sa, asupra căreia are atenția viu îndreptată, spre a înregistra toate ce se întâmplă, și a le trece sub controlul personalității sale.

Gânditorul nu inventează probleme, iar acelora pe care le constată că există, nici nu le diminuează și nici nu le dilată conținutul. Soluțiile greșite nu-l alarmează, ci îi dau cel mult prilejul la remarcabile exerciții de demonstrație, la disocieri și analize, tot

deauna interesante și autoritare.

Preocuparea d-sale statornică este a metodei celei mai bune în tehnica cunoașterii. Desigur, o tehnică mai bună decât a rațiunii nu găsește, dar atunci când alții cred contrariul, și când pun în circulație norme turburătoare, când o generație întreagă încearcă să construiască pe ruina logicii, d. prof. Petrovici formulează delicat avertismentele necesare.

Din articolul „Poezie și logică” mai desprindem spre edificarea lectorului, paragraful de mai jos, atât de caracteristic structurii raționaliste a d-lui Petrovici: „Vraja poeziei, ar trebui să depășească logicul fără să-l suprimă, tot așa după cum absolutul nu distruge lumina relativității, ci o înglobează și o întrece. Artă e supraratională, iar frumosul trebuie să completeze adevărul nu șicanându-l și mutilându-l, ci întregindu-l cu înfinită și adâncuri pe care acesta abia le bănuiește... În orice caz e un spectacol paradoxal și straniu, ca atunci când o artă ca muzica, osândită cu necesitate la vag și imprecis, face toate încercările imaginabile să exprime icone clare și definite, în schimb o artă ca poezia care se bucură de fagașul cuvintelor și de posibilitățile lor de conturare precisă, să renunțe la aceste avantaje pentru a intra în conflict deschis cu rațiunea și a se înfunda în neguri opace sau în abisuri sterile.” (pag. 29).

Am vrea ca din cronica noastră despre scrisul literar al d-lui Petrovici să iasă clare indicațiile după care acest scris să fie valorificat cu forțele sale normative în literatura autohtonă. Desigur, contribuția maximă a d-lui Petrovici la cultura românească, se află în opera sa filozofică. Recenta sărbătorire și monumentală lucrare „Istoria filozofiei moderne”, apărută până acum în două volume și închinată profesorului de la Iași, dau o măsură de valorificare a acestei opere. Mai rămâne însă în afară, acel spor din personalitatea cugetătorului care i-a dat dreptul să fie judecător al tuturor faptelor de cultură, al tendințelor și schimbărilor pe tărâmul spiritului și al creației noastre contemporane. Așezat pe linia echilibrată a lui Maiorescu, continuând o tradiție a armonizării tuturor facultăților sub hegemonia binefăcătoare a rațiunii, d. Petrovici reprezintă astăzi printre noi un rar îndreptar clasic.

Formația d-sale ca personalitate este în primul rând un fenomen al clasicismului, iar intervenția în cultură în numele ordinii, armoniei și logicii, sunt semnele aceleiași discipline umaniste. Integrat în tradiția Maiorescu-Odobescu, nădăjduim că d. Petrovici nu va rămâne fără urmași. Într-o întoarcere a literaturii românești spre clasicism, d-sa s'ar găsi în plină actualitate, ca un precursor.

POȘTA REDACȚIEI

Ange Novarelo-Craiova. Poemul în proză e un gen dificil. Încercați povestire sau scrieți versuri cu metrică riguroasă. Este un exercițiu interesant.

Sandu Vasiliu, elev cl. V. Liceul Unirea, Focșani. — Mai încercă.

Aurel Dumitrescu. — „Căsuța dintre brazi”, „Zodia rea” ne place. Vă rugăm să ne mai trimiteți.

Cristodor C. Caramitru, stud. teolog nr. m. 864/c. — „Impudens mendacium Diaboli” este o încercare grea și cere mult talent.

Așteptând. Ne-ați trimis un ciclu de poeme rugându-ne să vă informăm în acest loc, sub „Așteptând”, dacă vor fi publicate. De ce ați ales un cuvânt care dă puțința la multe calambururi răutăcioase? Am putea răspunde spre pildă că le vom publica la „sântu” așteptă etc... Mai bine nu mai așteptați.

ARTA ȘI ARTĂ NOUĂ

CONTINUARE DIN PAG. 1-a

Așa dar, arta este simțire și gând formulat. Dar, dacă toți oamenii gândesc și simt, nu toți pot formula. Ceea ce face pe artist este tocmai puterea lui de a formula.

Căci nu simpla formulare de toate zilele este artă. Față de natură, care este un total, arta este rezultatul unei alegeri. A distinge între formularea generală, banală, care se chiamă grai, și între formularea specială, limitată, care se chiamă artă, este rolul experienței și funcția spiritului critic.

Critica are chemarea de a determina calitatea formulării. Ea nu se poate exercita decât asupra unor lucruri formulate. De unde se vede că o artă «nouă», care ar pretinde să se elibereze

Ion Barbu

Firesc era ca la apariția în românește a poemelor lui Poe în traducerea d-lui Emil Gulian, să se vorbească iarăși despre poezia d-lui Ion Barbu și să fie repusă în discuție problema ermetismului.

S'ar fi ajuns la câteva precizări și, fiindcă de la tipăria „Jocului Secund” a trecut aproape un deceniu, s'ar fi înțeles poezia pură și de aceia cari au crezut că d. Ion Barbu o confundă cu poezia ermetică.

De altfel cea mai serioasă lecție dată unei generații de poeți — ar fi fost o traducere a lui Poe făcută chiar de auto-

7 x 5 = 25
14 + 27 = 42

rul lui „Nastratin Hogea la „Isarlak”, în calitate sa de prim inițiat și de părtaş al „Veghei lui Ročerick Usher”. Credem că d. Barbu ar fi ferit de orice ermetism poeziei lui Poe traduse de d-sa. Le-ar fi păstrat cu multă atenție caracterul lor de uluitoare „cazuri poetice”, de întâmplări extraordinare purtând tragic pecetea omenească a sensibilității.

Ovidiu Papadima

Despre moarte în interpretarea folclorică, d. Ovidiu Papadima scrie următoarele într'un articol revelant, publicat de „Revista Fundațiilor Rogale”, cu titlul „Din Vizuirea folclorică: Destinul”.

„Moartea nu e un despot crunt al lumii. Ci o biată executoare a orându-ellor pe care atâția alții le poartă. Înțelegând-o astfel, folklorul o primește cu îngăduință, cu oarecare compătimire chiar: E o biată bătrână, care aleargă mult, se chinuiește mult, ca să-și implinească „slujba”. În această concepție e interesant că nu apare drama îngrozitoare a agoniei, așa cum o văd modernii. În folklor este o luptă între om și moarte, dar nu o luptă în chin, în cleștarea agonică, ci una senină, de viclenieșuguri. Omul caută s'o înșele și moartea trebuie să-l prindă, la rândul-i cu viclenieșug. Omul nu se prea sperie de ea, fiindcă știe că de multe ori vine și-l pândeste degeaba: el mai are însă în ursită zile de trăit. Realitatea morții nu-l îngrozește, fiindcă deasupra ei știe alta mai puternică: aceea a ursitei”.

Eugen Ionescu

„Emil îndrăgostit” se numește fragmentul de roman publicat de d. Eugen Ionescu în revista „Familia”, ultimul număr. Este vorba acolo de o viață de

durere pe care autorul a depășit-o astăzi, dar din amintirea căreia ar vrea să facă o carte.

Odată isbutită, cartea ar alcătui un exvoto promis de d. Eugen Ionescu unui templu al mântuirii, aflat departe de anii de desnădejde parcursi. Un scriitor credincios propriei sale vieți este un caz totdeauna interesant în literatură.

Interesează în deosebi mijloacele de ieșire din ciclul tragic, adaosurile crescute în suflet, când acesta s'a străduit norocos să răsară altul față de oameni

și întâmplări. Dintr'o experiență excepțională compui o carte după regulile ei structurale, numai când viața și s'a schimbat pe dedesubt, primentă de o altă viziune, care face pe cea dintâiu necuprinzătoare.

Sau când, printr'un exces de luciditate, amesteci laolaltă un material străin propriu zis de experiența în sine, cum ar fi humorul, menit să slujească de fixativ elementelor emoționale, care altminteri ar pluti încă în vagul subiectivității. După literatura lui Anton Hoban, vom înțelege ușor speța romanului d-lui Eugen Ionescu. Așteptăm să apară

Cezar Petrescu

În numărul pe Martie al revistei „Gândirea”, d. Cezar Petrescu publică 13 pagini cu file dintr'un caiet de amintiri, despre Matei I. Caragiale. Se pare că nu e momentul cel mai prielnic astăzi să se scrie despre autorul „Crailor de Curte Veche”. Chiar dacă s'ar alcătui cel mai bun studiu despre opera lui, pe marginea ediției complete apărute anul trecut, el tot un caz singular ar rămâne, un personaj ciudat, cu idei și mai ciudate despre viață și artă. După câteva decenii, bănuim că Matei I. Caragiale va fi înțeles, spre folosul literaturii românești, în lumina sa de spirit aparte așezat totuși în centrul cel mai viu al culturii autohtone. Acolo unde silința de cunoaștere a originalității etnice se întâlnește cu preocuparea până la manie, a perfecțiunii stilistice.

Matei Caragiale mai merită respectul generațiilor viitoare și prin aceea că și-a chinat viața până la deformare și anacronism, numai ca să-i smulgă cât mai multe secrete, spre a compune din ele chipul artistului autonom. Credem că tot ce se adună în scris și din auzite, despre aristocraticul fiu al lui Caragiale, constituie documente de mare importanță pentru determinarea unui anumit aspect al geniului românesc.

Dar articolul d-lui Cezar Petrescu din „Gândirea”, pune o problemă mai generală, pe care nu pierdem prilejul s'o atingem în treacăt. Ne gândim la va-

loarea unui document ca aceasta despre Matei Caragiale, când el pornește dela un scriitor de talia d-lui Cezar Petrescu.

În literatura românească actuală nu avem niciun critic, al cărui scris cu autoritate, să aibă puterea de a pune în plină circulație o problemă sau un nume literar. Alta este precăderea celor câțiva romancieri și poeți, cari s'au trudit într'adevăr să dea expresie vieții românești moderne, în lucrări de creație, dar care au cultivat deopotrivă esul sau studiul critic. Paginile d-lui Cezar Petrescu arată cum scriitorii pot aduce cele mai interesante mărturii despre confrăți și contemporani, valoroase în deosebi prin aspectul lor viu și documentar, legat de experiența anilor de încordare spirituală poztbelică. Romanțierii au făcut cele mai susținute eforturi pentru înțelegerea contemporanilor, și de aceia sunt mai indicați să scrie despre confrăți, mai de grabă decât criticii calificați, schematici și exteriori. Scriind acestea, se gândim la ce ar putea mărturisii despre viața literară românească modernă, de pildă, d-nii: Liviu Brebreanu, Ionel Teodorescu, Lucian Blaga, V. Voiculescu, și mai departe d. Cezar Petrescu și alții câțiva.

Al. O. Teodorescu

Rar avem prilejul să ni se pară că o carte de poeme este un atelier și în ea vedem pe poet la lucru, cu mâna pe unelte și material. D. Al. O. Teodorescu a numit o sută de pagini de poezii „Caet”. Zărim ca într'o răsfrângere de oglinzi, un școlar bizar, jucând pe albul celor o sută de file ale „caetului”, său, cu un mare număr de cuvinte ale limbii române, din care nici unul nu-i scapă alături de locul potrivit. Cuvintele se așează în poem cu o precizie de ceasornic, nici prea târziu nici prea de vreme, în aceeași secundă în care începe și se termină emoția. Chipul ucenicului năzdrăvan ne urmărește și după ce am încheiat lectura „Caetului”, și când, cu o povară de duioșie moldovenească în suflet, întorcem ochii ca să-i mai vedem mâinile, minunatele lui mâini!

— c. f. —

Călătorului îi şade bine cu drumul

dramatizare de I. SARBŪ

după nuvela d-lui I. AL. BRATESCU-VOINEŞTI

MANOLACHE: Acu un an. M'am gândit: gărlă colea, gheaţă de pomană, boii tot stau degeaba, iarna. Ia să-mi torn eu o gheţarie şi-am făcut-o, m'a ţinut 100 şi mai bine de lei da'ncai am făcut un lucru bun. (Năiţă a înlemnit cu ochii la cărnaţi). Dece te uiţi domnule Năiţă aşa la cărnaţi? Sunt proaspeţi, zău, pe viaţa mea. Aseară i-am făcut... Mă Tilică... ia dă ios o pereche de cărnaţi...

BĂIATUL: (moale). Poftim două perechi...

NĂIŢĂ: Aşa e, sunt proaspeţi... zău sunt proaspeţi. Ce frumos miroase!...

MANOLACHE: Păi să vedeţi ce-am pătit: Am un blestemat de laur... dar'ar lupul'n cornu lui. C'o să plec cu el Joi la târg să-l vânz să mă scap de el, că numai buclucuri îmi face. Mai dăunazi nu era să-mi omoare un copil? Eri dimineaţă nu ştiu, ori din joacă, ori de-al dracului ce e, îmi împunge o frumuseţe de purcă de drept în burtă. Noroc că am fost aci. Dacăm văzut că e împuns rău a trebuit s'o taiu. Am avut eri Ignat pe negândite. Aseară tot se ducea frate-meu la târg, i-am dat carnea să o vânză la măcelar şi am oprit şi eu ceva dintr'insa. Mi-a prins bine gheţaria. Să puc să frigă o pereche?

PITACHE: (hotărît). Să pue... ce zici Năiţă?

NĂIŢĂ: (la fei). Să puc Pitache... Dar mă Tilică umbliă mai repejor, mă băeţuş.

MANOLACHE: (Pauză). Până să se frigă cărnaţii nu mă refuzaţi şi mergeţi să vizitaţi gheţaria... e colea... peste gard... trecem pârleazu...

PITACHE: Hai Manolache... dar repede mă băeţe că suntem grăbiţi. (S'aud paşii căilor, se întoarce decorul). Uşor Năiţă la pârleaz că n'ai mai sărit pârleaz de mult...

NĂIŢĂ: Hopa... aşa...

(Merge drept la gheţarie).

PITACHE: Bravo... Manolache dragă... gheţarie sistematică...

NĂIŢĂ: Invelită cu stof... o frumuseţe...

MANOLACHE: Dar grădina? ce ziceţi?

NĂIŢĂ: (se uită). Ce să zicem! Frumos, frumos!... Tii!... soarele s'a ridicat şi noi stăm...

PITACHE: (rar). Incepe vîpia de căldură... o să ne frigă. (Pauză). Ce plăcere în grădină frate Năiţă... hai ce zici?

NĂIŢĂ: Ce să zic?

PITACHE: Ia uite ce nuci!... cred că asta mare are 200 de ani. Degeaba, nici o umbră ca umbra de nuc. Aici da'ncoară zic şi eu şi vine aşa un miros de sulfina şi de levănţică. De unde vine Manolache?

MANOLACHE: Păi în spatele grădinii mele începe câmpul... numai fa-neţe până la gărlă... (pauză).

PITACHE: I'auzi măi Năiţă... sst... sst... (tăcere) (S'aud pitpalaci: Pitpalac-Pitpalac) Ascultaţi, unele mai departe, altele mai aproape... parcă răspund unele altora...

(Pauză)

MANOLACHE: Şi încotr'o zici că mergeţi d-vs?

AMĂNDOI: La Drugăneşti...

MANOLACHE: Apoi v'a apucat zăduful pe drum... Eu, ştii ce-ai face în locul dvs? Aşi rămâne să mănânc aci că tot e aproape de nămezi...

PITACHE: (repede se dă îndărât). Nu se poate Manolache. Călătorului îi şade bine cu drumul. Nu se poate.

MANOLACHE: (serios). Vă spui eu După prânz o să tragă o sfântă de ploaie de un ceas, să rupă pământul. Şi plecaţi după ploaie pe răcoare: praful nu, căldură nu. Am şi nişte pastramă grozavă de capră... şi nişte uger de purcă...

PITACHE: (repede). Nu mă inebuni! (ca să aibă motiv) Ai oprit ugerul dela purcă Manolache? Auzi Năiţă!

MANOLACHE: E pus la gheţarie.

PITACHE: (grav). E! Dă poruncă să bage caii undeva la umbră, frate Manolache, şi regulează de-ale mănăcirii... da repede, repede că n'avem timp de pierdut...

MANOLACHE: Ştiu domnule Pitache... ştiu... călătorului îi şade bine cu drumul... mă duc într'o fugă... (dă fuga)

PITACHE: Şi până una alta, trimite-ne o velinţă, ceva... şi o baterie de vin cu sifon... Ce zici mă Năiţă?... (dialogul ralentando de aci înainte).

NĂIŢĂ: Ce să zici Pitache?... N'auzi? şi pastramă, uger de purcă numai bunătaţi... Dar nu vād pe tot cerul pic de norişor... Senin ca sticla, nu-i norişor nici măcar cât bobul de mei...

PITACHE: Ce vorbeşti domnule!... Poi dacă spune Manolache că o să plouă... o să plouă... Poi eu nu ştiu... aştia dela ţară se pricep la ale vremii lucru mare.

BĂIATUL: Am adus bateria (Tilică se uită unde s'asteamnă).

PITACHE: Bravo Tilică... bravo băeţuş. Aşa, aşterne aci sub nuc, aşa băeţuş mai repejor... mai repejor... nu fii aşa mogăit... pune două sprîţuri... aşa... bravo... Noroc Năiţă...

NĂIŢĂ: Noroc să dea Dumnezeu,

Pitache. Hai băeţe pleacă şi adă măn-carea...

PITACHE: (pus pe povestit). Şi cum îşi spun cu vremea asta, n'am pătit-o eu odată când ţineam Merenii? Tot aşa de senin ca acum. Ei, în loc să ascult pe un cioban al meu care-mi spunea: să plec cu trăsura cu coveltir am plecat cu o brişcă neînvelită; şi pe un ceas m'a apucat o ploaie cu piatră să mă omoare şi mai multe nu.

NĂIŢĂ: (îngălat). Poi eu n'am pătit-o... Arvunistem nişte prunc, în sus,

la Pietrari şi vorbisem cu Florente, Florente dela Pietrari de... să mă duc pela el că poate ne-om înţelege să le cumpăr şi p'alc lui... Am luat o trăsură din piaţă... Ba mă căiam de ce am luat eu trăsura de piaţă p'asa vreme bună... luam o brişcă şi nu mă costa atâta... Pe drum, n'apucasem să trec de Valea Seacă către Gura Barbuleţului şi s'a pornit aşa din senin... (se precipită dialogul).

PITACHE: Aşa Manolache... Bravo Manolache...

MANOLACHE: S'asteamnă aici masa de prânz, ce ziceţi...

PITACHE-NĂIŢĂ: Binc, bine... (Tilică pune tăcămurile) mai adu o baterie!

PITACHE: Aţi mai adus o baterie... bine... să mai pue una, ca să fie. Ce rămâne ieî îndărăt.

MANOLACHE: Să pue două domnule Pitache, ce rămâne iau îndărăt sigur...

PITACHE: Bravo... bravo... hai măi Tilică mai repede mă băeţuş (se răreşte vorbirea-măncând). Tii ce masă înfricoşată!... Ce pastramă, fragedă ca roua!

MANOLACHE: Dar ugerul de purcă... se topeşte în gură, zău...

NĂIŢĂ: Ceapa verde face toate pârlele

PITACHE: (tare). Năiţă nu mai mă satur... Năiţă, dacă mă iubeşti, ia de-aci bucăţica asta grasă (se imbie) Aşa!

NĂIŢĂ: Pitache, să mă îngropi, gustă colea să zici că n'ai mănăcat de când eşti (ii dă în gură) Mai toarnă Manolache.

PITACHE: Dar pelinul cu sifonul finut la recitoare, ce cusur are Niţă... hai noroc... (ciocneşte, mănăncă pe mureşte. S'aud numai ciocăniturile paharelor şi plesăitul gurilor).

PITACHE: Manolache toarnă dela recitoare Ce a mai rămas să ici înapoi... Ia Năiţă, noroc... Mi-e un som grozav...

MANOLACHE: Ce să rămâie domnule Pitache, am mai adus... aşi avut sete mare...

PITACHE: Toate bune aci la tine Manolache... un singur lucru nu-mi place: băiatul... Tilică asta... Ţi-am spus-o de când am venit... Ţi-o spun

şi acum (sughite) Nu face... ascultă-mă pe mine... (hăc) aci e han mare... la răspântie... ia un băiat spirit. Omul se grăbeşte la drum, domnule. Vine, cere, bea şi pleacă... n'are vreme de pierdut, şi călătorului îi şade bine cu drumul... Mai facem un rând? Ce zici Năiţă?

NĂIŢĂ: Cum zici tu Pitache... facem... (beau, ciocnesc paharele, încep să cânte, pauză).

PITACHE: Să ne culcăm puţin... Năiţă... sub nuc... tragem un somn la umbră de nuc... (cântă) Toate fetele se

noi... Cam multă vreme de când nu v'am mai văzut feţele...

PITACHE: Ei mă Dimo... treburi... nevoile...

DIMA: Da... da... ştim... boerilor... ştim... treburi... vezi bine.

NĂIŢĂ: S'acuma suntem cu treabă p'aci — nu aşa — de florile mărului.

DIMA: Ştim... ştim... cum să nu ştim... da treburi fără lăutari... nu se poate... Nu-i aşa domnule Pitache?... Nu-i aşa că nu se poate?...

PITACHE: Mă băeţe... mă... noi suntem călători... şi ştii tu că...

DIMA: Călătorului îi şade bine cu drumul... ştim? cum să nu ştim... dar o cântare... merge... nu-i aşa domnule Năiţă?...

NĂIŢĂ: Ce zici tu Pitache? Merge...

PITACHE: Ce vorbeşti Năiţă... la drum... n'avem timp... oameni cu treburi... nu se poate... (tare). Dracu v'a adus tocmă când trebuia să pornim la drum.

DIMA: Nu dracu, boerule, Dumnezeu, el săracu... mănca-i-aş gura lui... ştie el... că treburi fără o ţară de chef nu se poate şi chef fără Dima lăutaru, iar nu se poate.

PITACHE: Ei bată-te să te bată... Mă băeţe mă... cum te cheamă mă?...

NĂIŢĂ: Mă Tilică te cheamă boerul aici...

TILICĂ: Ce poftiţi boerilor...

PITACHE: Adă caii... Le-ai dat de mănăcare?...

TILICĂ: Le-am dat drumu 'n trifoi să pască...

PITACHE: (supărat). Cum în trifoi... de ce nu i-aţi finut la grajd?... Ce nu ştiaţi că suntem grăbiţi? hai repede înşeuati caii şi aduceţi-i... ti bată-te Dumnezeu! (tare) Manolache... Manolache... Unde-i Manolache?

TILICĂ: E în cunie frige nişte pui pentru d-vs...

NĂIŢĂ: Măi să fie al dracului... toate împotriva noastră, ne-apucă noaptea pe aici... (se învârteşte fără rost în loc).

PITACHE: Ce vorbeşti domnule... cum o să ne apuce noaptea (strigă) Manolache... mă Manolache mă... (s'aud de departe).

MANOLACHE: Vin... vin...

PITACHE: Ce vin, cine mai bea, nu vin... vino...

MANOLACHE: (vine din bucătărie)

Pitache şi Năiţă dorm la umbră cu feţele în sus şi sforăie. Departe s'aud lăutarii cum cântă: zorile de dimineaţă.

Zorile de dimineaţă
Toată lumi-i cade greaţă,
Lui Pitache cu dulceaţă,
Că-i cu damigeana în braţe...

PITACHE: (în somn) Ha ce este asta?... (se întoarce)

NĂIŢĂ: (în somn) Lăutarii... I'auzi... (incet)

Lui Pitache cu dulceaţă
că-i cu damigeana în braţe...

PITACHE: (sare) Năiţă, dracu ne-a luat... ce ne facem? Am rămas pe drum mă...

NĂIŢĂ: (incet) Năravu... Pitache... năravu... da lasă că ajungem la Drugăneşti până deseară. (caseă, se'ntinde)

PITACHE: (se uită la cer) Păi n'a plouat...

NĂIŢĂ: Cum se poate, aştia de la ţară...

PITACHE: O fi un praf... Doamne... NĂIŢĂ: Praful nepraf... vād că noi ne-am făcut praful... Pitache... (s'aud lăutarii din ce în ce mai tare până vin aproape, peste pârleaz. Ei se ridică în capul oaselor).

DIMA LĂUTARU: Săru' mâna boerilor... să trăiţi... bine-aţi venit pe la

noi... Cam multă vreme de când nu v'am mai văzut feţele...

PITACHE: Ei mă Dimo... treburi... nevoile...

DIMA: Da... da... ştim... boerilor... ştim... treburi... vezi bine.

NĂIŢĂ: S'acuma suntem cu treabă p'aci — nu aşa — de florile mărului.

DIMA: Ştim... ştim... cum să nu ştim... da treburi fără lăutari... nu se poate... Nu-i aşa domnule Pitache?... Nu-i aşa că nu se poate?...

PITACHE: Mă băeţe... mă... noi suntem călători... şi ştii tu că...

DIMA: Călătorului îi şade bine cu drumul... ştim? cum să nu ştim... dar o cântare... merge... nu-i aşa domnule Năiţă?...

NĂIŢĂ: Ce zici tu Pitache? Merge...

PITACHE: Ce vorbeşti Năiţă... la drum... n'avem timp... oameni cu treburi... nu se poate... (tare). Dracu v'a adus tocmă când trebuia să pornim la drum.

DIMA: Nu dracu, boerule, Dumnezeu, el săracu... mănca-i-aş gura lui... ştie el... că treburi fără o ţară de chef nu se poate şi chef fără Dima lăutaru, iar nu se poate.

PITACHE: Ei bată-te să te bată... Mă băeţe mă... cum te cheamă mă?...

NĂIŢĂ: Mă Tilică te cheamă boerul aici...

TILICĂ: Ce poftiţi boerilor...

PITACHE: Adă caii... Le-ai dat de mănăcare?...

TILICĂ: Le-am dat drumu 'n trifoi să pască...

PITACHE: (supărat). Cum în trifoi... de ce nu i-aţi finut la grajd?... Ce nu ştiaţi că suntem grăbiţi? hai repede înşeuati caii şi aduceţi-i... ti bată-te Dumnezeu! (tare) Manolache... Manolache... Unde-i Manolache?

TILICĂ: E în cunie frige nişte pui pentru d-vs...

NĂIŢĂ: Măi să fie al dracului... toate împotriva noastră, ne-apucă noaptea pe aici... (se învârteşte fără rost în loc).

PITACHE: Ce vorbeşti domnule... cum o să ne apuce noaptea (strigă) Manolache... mă Manolache mă... (s'aud de departe).

MANOLACHE: Vin... vin...

PITACHE: Ce vin, cine mai bea, nu vin... vino...

MANOLACHE: (vine din bucătărie)

Ce e boerilor?... V'aţi sculat? Da dece n'aţi mai dormit... măcar un ceas?...

PITACHE: Mă băeţe mă, plecăm... plecăm că-i târziu...

MANOLACHE: Vota la d-vs boerilor... Ce? să poate să v'opresc eu?... Dar am nişte pui la frigare cu muşjei de usturoi... şi pe urmă ugerul de purcă...

ARTĂ ŞI ASCEZĂ

Omul se încearcă prin voinţă şi duh la o totală prefacere. Acest efort numit asceză se află chiar dela începutul poveştii omului pe pământ şi pare a fi o strădanie crâncenă de a nu participa la nici o plăcere, la nici o durere, de a lua parte cât mai puţin la viaţa trupului, de a nu avea şi a nu dori nimic al pământului, de a sili viaţa la o iluminare după pildele armonioase ale cerului. Asceza duce la sfinţenie.

Adeseori vieţile artiştilor dovedesc fenomene de asceză. Deoarece artistul nu cată a se sfinţi, cu toate că între artişti sunt multe exemplare de sfinţi raţaţi, ne întrebăm ce fel de asceză este asceza artistului? Oare asceza artistului se datoreşte unui ascetism, deci unei conştiinţe pornite spre esenţialitate (obiectiv pur etic), sau asceza artistului apare în mod inconştient, deci prin instăpânirea pe conştiinţa artistică a unui singur element fizic, care îndepărtează toate celelalte date ale unei conştiinţe? Dacă gândim bine, vedem că asceza artistului se naşte din această a două posibilitate. Deci este bine a distinge asceza de ascetism; asceza e o stare necompletă şi ascetismul e pornirea conştiinţei spre absolut a tuturor putintelor omeneşti, având drept scop sfinţirea.

Aşa dar, în artă se poate vorbi de o stare ascetică, obţinută fără voie. Tran-

sfigurarea ascetică a artistului nu răsară din virtuţile vieţii purificatoare spre realizarea unităţii, ci din postul şi rugăciunea pentru armonia dintre artă şi obiect. Sunetul, culoarea, volumul sunt realităţi fizice. Obţinând astfel de elemente în stare cât mai neprihănită se stabileşte prin munca şi dragostea pentru ele o anumită unire cu una din ele şi uitarea tuturor celorlalte date ale fiinţei.

Artistul preferă o lume fizică; exprimând iubirea printr'un element subtil al lumii fizice el uită totul, nu renunţă la tot. Pastrarea chiar a unui element fizic pentru unirea omului cu Dumnezeu îi va uşura egoismul, îl va idealiza şi prefăce mult mai mult decât pe omul comun, însă nu-l va deslega de suferinţă. Artistul este condamnat la durere prin deciziunea preferinţei sale, prin iubirea pentru cea din urmă dată fizică a sufletului său. Eroarea constantă a artistului este iubirea pentru sunet, sau pentru culoare, sau pentru cine ştie ce. Exagerând această eroare, el produce minuni, armonii, divinităţi hotărîndu-şi existenţa tragică în efortul veşnic neîmplinit de a căuta religia unităţii prin egoismul unui singur element fizic. Arta înaltă pe oameni la limitele lumii fizice. Uriaşa ridicare a artistului spre perfecţiune arată şi prin acest mijloc (totuşi omul nu învaţă

nici din artă nimic!) că dincolo în armonie se trece numai prin sfinţenie, prin completă renunţare. Urmărind pe marii artişti în artele lor vom găsi mereu această limitare. Sunt artiştii geniali care ne poartă spre un **absolvere** al umanităţii; dela ei la Dumnezeu rămâne un şanţ mic şi nevăzut ca şanţul surăşului. Aici oamenii urmăritori de artă stau gata să-l sară, şi nu-l vor sări! Odată acolo la enigmaticul surăş dela hotar, sensibilitatea se îndurerează şi cade din nou la pământ pentru a reface munca artistică sau experienţa dureroasă a soartei omeneşti. Blestemul artei este tocmai înţelegerea, simţirea şi voinţa cea mai apropiată de Dumnezeu; pentru artist există o singură înţelegere: înţelegerea, simţirea şi voinţa sfântului. Rădăcinile durerii blestamate a artistului produc desăşurările sublime ale artei. Iată lipsa, iată farmecul!

Pământul pune farmec pe artist. Artistul face farmece. Mântuirea îi va fi grea celui fermecat; cu atât mai mult în exerciţiile sale între artă şi obiect el este dator să facă parte armelor spirituale.

Prin asceză, artistul ajunge la limite. Sunt cazuri când deplina lumină s'a făcut la acele hotare ale artei, şi vreo câţiva dintre artiştii au căpătat har...

HAIG ACTERIAN

PITACHE: I'auzi Năiţă ugerul de purcă... ce zici?...

NĂIŢĂ: Da tu ce zici...

PITACHE: Pune repede ugerul de purcă şi adă două sprîţuri. Dă şi lui Dima să bea şi el ceva...

MANOLACHE: (cânte Dima). Şi tu de ce taci măi pârliţule... n'auzi că vine ugerul de purcă... ş'asta se mănăncă cu cântec...

DIMA: (cântă). Din Ploeşti până în Gheboia...

M'a bătut vântu' şi ploaia... etc. (In timp ce cântă se pune masa. Tilică pune vinul, pahare)

PITACHE: (aşezat). Aşa Dimo... aşa... zii frumos şi repede că suntem grăbiţi. Aoleo, nu aşa Dimo... ai greşit-o aici... zi după mine:

Cântă el: Of! of!... din Ploeşti până'n Gheboia... of...

M'a bătut vânturi şi ploaia.

NĂIŢĂ: (entusiasm). Bravo frate Pitache... sângele apă nu se face... ia un sprîţ... (se cinstesc). Cântă înainte Pitache... că eu tot mor pe ziua de azi... (Pitache cântă înainte etc.).

MANOLACHE: Ia poftiţi... ugerul... ugerul coane Pitache...

PITACHE: Aha... aşa... bravo... repede... (nu ştie ce face) ce taci măi Dimo? taci! Păi! şi-e ruşine?

DIMA: Să nu v'ncure boerule... că sunteţi grăbiţi...

PITACHE: Bine... de asta aşa e... da poţi să zici... până plecăm... zi... „Săbărelul“ da frumos...

DIMA: Il zic (şi dreg viorile). Of! of! Săbărelul etc...

PITACHE: Bine Dimo... bine... da ai îmbătrânit... ascultă ie la mine. Of!... Foaie verde salbă moale, Cât e Argeşul de mare Cât e Argeşul etc...

(In timpul cântecului, Tilică aduce caii)

TILICĂ: Am adus caii boerilor...

PITACHE: (nici nu se mişcă). Bravo... bravo... acuşi... acuşi... (cântă înainte)

Of... Dar'ar Dumnezeu de-o ploaie Să vie Sabaru mare Să-mi ia podu' dela vale, etc...

MANOLACHE: Aşa boerilor, la botul calului...

PITACHE: Ce bot Manolache... la coada calului... (cântă, stă din cântat). Dimo... ştia tu... „Murgule Căluţul meu“ ia zi-l...

DIMA: Il ştiu cum să nu-l ştiu... (cântă)

Murgule murgule căluţul meu, Of! of! of! Ce te-abăţi din drum mereu etc...

PITACHE: Stai... ia-te după mine: (cântă).

Murgule căluţ' meu Ce te-abăţi din drum mereu Ori şi-e greu truşorul meu.

Mai puneţi fraţilor câte un pahar... aşa... să trăiţi (continuă cântecul)

Nu mi-e greu truşorul tău mie urât năravul tău etc... (continuă cântecul... deodată în mijlocul cântecului începe să plângă).

NĂIŢĂ: Să ducă caii la grajd Manolache să le dea nutreţ şi ce le trebuie...

PITACHE: Dă-le şi lor câte un sprîţ mare, săracii... când ţineam Nuceteanca caii mei beau şampanie cu găleata.

NĂIŢĂ: (lăcrămând). Să se odihnească şi ei săracii...

PITACHE: (pupă caii). Să vă pupe taica ducipalu' tatii... (plângând) Ce să-i faci? Aşa e rânduiala lumii... Dacă s'fi eu cal... m'aţi încăleca voi... (fi pupă). Da... aşa... încăleca eu

CARTEA FRANCEZA

FRANCIS DE MIOMANDRE:
„L'ÉVASION DU PARADIS“

Inchipuirea adolescentului care am fost fiecare, a urmărit ani de zile, dealungul vârstei de aur când treci prin viață nepăsător aproape la „bălcii vanităților“ dimprejur, itinerariul feeric al unui vis, alimentat și de lectura unor Jules Verne, De Foe sau Mayne — Reid, la capătul căruia naufragiam istovii pe o insulă pustie, — imagine desăvârșită a raiului pământesc, și în tovarășia inevitabilă a unei făpturi de o ideală frumusețe. Era atât de sfielnică și de candidă adorația noastră pentru acea ființă, salvată de obicei printr-o ne-mai pomenită bravură personală de la labele unor sălbatici îndatoritori, încât ne-am fi simțit foarte stânjenii și îndurerăți dacă cineva ne-ar fi întrebat ce s'a întâmplat „mai departe“, pe insulă. Intotdeauna, după câte-mi amintesc — și fiecare cititor mă poate controla cu propriile-i amintiri — visul sfârșea într-o beatitudine absolută, fără... consecințe.

Ei bine, inchipuiți-vă că tema acestei reverii adolescentine e reluată, în elementele ei esențiale, cu un gust și o discreție desăvârșite, cu o artă a nuanțelor și a ironiei atât de delicată, încât inchipuirea cea mai pudică, mai temătoare și mai puțin comunicativă i se poate destăinui, fără șovăială, cu o spontaneitate incredere. Veți înțelege atunci pentru ce **L'invasion du Paradis**, fără să poarte semnul deosebit al literaturii căreia-i spunem „majoră“, al unui roman de André Malraux, L. — F. Céline sau Giono de pildă, răspunde totuși — în cititorul neprevertit de literatură și nesdruncinat de absurda cursă de întrecere a vieții, care i-a căpiat pe cei mai mulți — unei aspirații, „minore“ dar nu mai puțin statornice, către bucuriile simple ale singurătății. Concepția insulară a fericii, — a d-lui Francis de Miomandre, — care nu admite prezența unui al doilea, îngăduie totuși, când nu o implică chiar, singurătatea... în doi, cu condiția unei parteneri modelată, ca o nouă Galatee, cu toate virtuțile fizice și sufletești corespunzătoare dorului nostru intim.

Indeletnicirea criticii cuprinzând — cum scria Thibaudet undeva — elementele unei arte de a încerca plăcerea și a o face împărtășită, una din îndatoririle esențiale criticului literar, este de a stăruie asupra cărților a căror lectură poate fi pentru cititor prilejul unei intense bucurii, tăcută și calmă. **L'invasion du Paradis** e una din aceste cărți prețioase, care-ți lasă citind-o, o rară senzație de euforie, de echilibru și plenitudine lăuntrică.

Norocul, ca și poezia, apare oricând, de ori și unde. Al lui Rodolphe Grimon, eroul romanului, i-a venit sub forma unei moșteniri dela o mătușă, de ajuns pentru a-l pune la adăpost de grija zilei de mâine. Singurul refugiu îngăduit, din existența sedentară, de birocrat, pe care împrejurările îl siliseră s'o ducă până la primirea moștenirii, era în paradisul artificial, făgăduitor de toate voluptățile, al călătorilor inchipuite.

Ceea ce nu l-a făcut totuși să piardă gustul călătoriilor reale, astfel că îndată ce s'a văzut rentier, fără să-și mai găsească măcar răgazul vreunui rămas bun, a plecat unde l-a dus întâmplarea, anume în Arhipelagul grecesc, undeva între Creta și Rodos, pe o insuliță neînsemnată măcar pe hartă, cu numele melodiios Melakyrria.

Iată concretizându-se, într'un allegro spiritual de vervă ale cărui grație svelț și fantezie, sunt ca o aluzie la poezie, motivul insulei :

„Da, Melakyrria e — casă, ulițe și fântâni — clădită toată din marmoră. Localnicii se folosiseră la început de rămășițele unei duzini de vechi temple care se înălțau odinioară pe insulă, apoi, sfârșită rezerva, ciopliseră din carierele învecinate. Astfel că mergeai pe un sol podit cu lespezi, lujeri de coloane și umeri de zeițe. Cei simpli nu vedeau într'asta vreo maliție. Când ai nevoie să clădești, lei ce se găsește și nu era vina lor dacă pământul insulei se arăta așa de sărac în pietre de construcție. De fapt, singura casa primarului de-acolo era din acest material atât de rar. Il costase mult și era tare mândru de ea. Astfel, Dumnezeu unic, căruia populația i se'nchina în fiecare Duminică, trăia în societatea unor ciudate plăsmuiri : pe zidurile bazilicilor sale apăreau, sub trandafiri spoișali pioasă care încerca să le acopere, coapsa lui Jupiter, sânul lui Venus, pântecul Hebei, bicepsul lui Hercule, chipul cu ochi închiși al lui Adonis“.

Iată, apoi, și corolarul concepției insulare a fericii, chipul fără trup al cărui contur, imaginația pudică a adolescentului se ferea ca de un sacrilegiu să-l schițeze măcar. De astădată, chipul are un trup care se mișcă cu grație, în picioarele goale, pe lespezele de marmoră, dinaintea uneia cafenele din piață, sub umbratul de viță, la masa unde-și face sista povestitorul. Când fermecătoarea Eufrosina, fiica

patronului, îi aduce paharul cu apă, inchipuirea lui Rodolphe Grimon nu se sfiește să completeze ceea ce ochii ghicesc numai sub rochia de lână care-î ascunde formele. Dar e încă liniștită bucurie contemplativă care-î ajunge, neturburată de neastâmpărul dorinței :

„Această față fermecătoare nu caută deloc să mă uimească prin rafinamentele graiului sau complicațiunile ale gândirii. Spune ce-i trece prin cap, pe care-l are foarte bine făcut și aproape gol, ceea ce-i sporește mult prețul pentru mine : pentru că asta dă rarelor idei care-î vin un răsunet considerabil. Are un fel de a fi atât de fericit și un sens atât de delicat despre adevărata valoare a lucrurilor, că nu se turbură deloc când plasa rară a conversației noastre se pierde în nisipurile tăcerii. Tăcând o privesc. Tăcând ea, se lasă privită. Cu cât o amănunțesc mai mult cu atât o găsesc mai seducătoare (e tot atât de bine modelată la trup ca și la chip) și asta trebuie să dea surâsului meu ceva foarte plăcut, fiindcă ea nu se poate împiedica să mă privească cu o încântare naivă, care mă farmecă. Se înțelege lesne, că astfel de convorbiri, oricât de sărace ar fi în cuvinte, îmi sunt de o sută de ori mai plăcute decât acelea pe care mi se întâmplă să le suport la Paris, asupra crizei, a schimbului, politicii sau turismului, cu niște găscuțe care-și arătau în același timp și picioarele, ca să mă aștepte...“

O dulce, o simplă Eufrosina, muză a miciei cafenele din piață, cât de mult te prețuiesc, pe tine, frumusețea ta lăială și inima ta copilărească...“

Dar într'o zi îi vine gândul plin de funeste urmări, să-î scrie unui prieten la Paris, despre fericirea traiului în Melakyrria. Poate din simplu elan comunicativ isvorit din preaplinul lui sufletesc, sau din reminiscența nemis-tuită încă a umilinței îndurate dela un fost „prieten“ care-l sfidase cândva,

involutar poate, cu superioritatea unei stări sociale și a unei averi considerabile. Invățul, dacă e vreunul, pare să fie, că nu-î fericire adevărată și durabilă, decât cea tănuită. Fapt e, că Guillaume Charny vine să-î viziteze insula, din curiozitate sau ca să-î uimească cu yachtul său „ultima nouăte a tehnicii moderne“, însoțit de soție, soacră și doi amici, culeși în drum, la Monte-Carlo și prinși cu o precizie neîndurată, în aceste trăsături de neuitat : „Cei doi prieteni din Monte-Carlo sunt ceea ce se chiamă, în stil de teatru, personaje mute. Nu înseamnă însă că nu vorbesc deloc. O, Doamne ! Nu... Dimpotrivă, nu mai conțenească din trancăneală. Dar ce spun ei, e într'ucâtva de planul al doilea și ad libitum. Nu interesează acțiunea, nu face parte din dialogul prevăzut de autor. Ei vorbesc când tac ceilalți, asta-î ! Vorbesc pentru că se potrivește cu tabloul“.

Nenorocirea face ca unul din cei doi „figuranti“ să fie — fără supărare — un reporter în căutare de subiecte care să-î lanseze. Abia când primește numărul din „Enluminures“, marele magazin ilustrat la modă, purtând pe prima pagină titlul cu litere de-o palmă „Un Paradis în Marea Egee“, Rodolphe își aduce aminte că unul din cei doi tipi însemna din când în când ceva într'un carnet luând și câte o fotografie.

Catastrofa, sub forma unei adevărate „invazii a paradisului“, nu întârzie să se producă. Turiztii sosesc de pretutindeni, din ce în ce mai numeroși. Excroci compromiși în Occident și medici de o cinste și pricepere profesională îndoelnice își găsesc în Melakyrria un deuseu nesperat pentru îndemânările lor cupide.

Un oraș modern crește ca din pământ în jurul golfului unde până de curând erau prapionte doar câteva bărci de pescari. Viața se scumpește, într'un ritm vertiginos și într'o bună zi, de fapt mai rea decât cele de până atunci, Rodolphe Grimon scotându-și banii cari trebuiau să-î ajungă să trăiască 120 de ani, dacă fericirea lui n'ar fi fost dată publicității, constată că în

ALBUM

de PAN M. VIZIRESCU

Căutând prin micul meu muzeu, unde au dăinuit peste ani fragmente răslețe din zilele cu scilpire roză, am găsit atâtea emoții tipărite pe hârtia cu bromură, că m'am tăgăduit pe mine cel de azi, intrând în rostul viu al celui de- atunci. Sânt proaspete toate nebulunile și toate bucuriile unei vieți nădrăvane, pe care numai aripa neagră a unui vis ciudat, venit nu știu când și nu știu de unde, o mai putea ține în frâne de mătăsură...

... Te uită la el ! Băiatul ăsta, cu șapca de licean pusă într'o parte și încins cu cordon peste macferlan, stă gânditor, răzemat de trunchiul unui copac bătrân, de parcă cine știe ce ar urmări într'o zare care nu se vede. Pozează ștrengarul cu meșteșug ; dar eu știu că'n clipa asta, colegii lui sânt la ora de matematici, iar pupitrul rămas gol, își denunță profesorului stăpânul hoinar. Ce-are a face ! E început de primă-vară...

Dumnezeu a coborât pe nesimțite în parc și l-a învăluit în patrafir de nestimate.

În vremea asta, orele de matematici sânt atât de plictisitoare, că ministerul poate vrea să ucidă copiii țării de le mai ține în programă...

Dar uite alte poze și altele și altele... și toate sânt de-o seamă cu mine cel de-atunci și mi se pare că e vorba tot de matematică și tot de ispita vreunui crâng.

Și vacanța ! Trăiască vacanța ! A... e prea de tot... Prea asvârleam cu șapca de bucurie. Acum înțeleg mângâierile lui tată pe la urechi și obrăji. Știu, mănăneul era omul ministrului în casa noastră, cu misiunea specială de a-î continua opera educativă. Nu-l puteam pricepe de ce ținea mai mult la un om străin, pe care mereu căuta să-î facă prezent între noi, decât la copiii lui. Complicitate de bătrâni, de sigur !

Ei, și-o fată ! Nerușinatul ! Ba nu, că eram în vacanță. Și fata tot elevă...

Și nu era ca oricare. Era cea mai frumoasă elevă din școală. Din această pricină, profesorale n'o prea iubeau, cu toate că fata se prăpădea numai după mine și nici nu

scurtă vreme nu va mai avea ce să mănânce. Atunci joacă la cazinoul de curând înființat și pierde ultimii bani, sub privirile nepăsătoare ale fostului păstor Epaminondas unchiul Eufrosinei, ajuns... crupier.

Dar Eufrosina ? A devenit amanta lui Rodolphe, păstrându-și însă întreaga navitatea și candoarea feciorenică. Numai brusca schimbare în situația materială a „iubitului ei gură-de-aur“ parcă i-a dat și ei „măncărimea de a fi de folos“, de a lucra. Sfârșitul povestirii e totuși trandafiriu, cum se cuvine să fie, atunci când eroul e și înzestrat cu o înțelepciune, care înarmată împotriva deșertăciunii unor ambiții nebunești nu se lasă atrasă nici de ispita opoștă, a disperării. Rodolphe Grimon, portarul impecabil al celui mai luxos „palace“ din Melakyrria, sunându-și în buzunar cei trei sute de franci adunați doar după o zi de slujbă, își încheie cuminte jurnalul scurtei lui robinsonade, cu aceste rânduri de un optimism cumpătat :

„Când voi fi câștigat, grație frumoasei mele redingote, cu ce să trăiesc din veniturii, mă voi retrage cu Eufrosina, pe țărnelul celălalt al insulei, într'o căsuță liniștită, departe de cazinouri, de isoavele termale și de palasuri, și voi mânca în voe pește cu 25 franci kilogramul, fără să mă coste nimic, deoarece-î voi fi pescuit eu însu-mi“.

Cum se vede, nu e ceea ce obișnuim numim un desnodământ. **L'invasion du Paradis** are toată frumusețea pură a unei Fabule care nu vrea să dovedească nimic și amintește prin ironia îngăduitoare și grația spirituală a povestirii neturburată de unda vreunei amarăciuni, acele „contes philosophiques“ de tipul voltairean adăogându-și însă, și grația seducătoare a poeziei.

Tălcul romanului d-lui Francis de Miomandre, adică secretul sau formula fericii lui Rodolphe Grimon și a insularilor melakyrrieni, nestrăciți de „binefacerea civilizației“ și înainte de a fi deprins gustul prosperității, constă în alternarea bine cumpănită a celor patru indeletniciri principale : „să mănânce, să bea, să dormi, să contemplan natura“. Dar să nu se caute în astfel de „invitații la fericire“ însușirile cerute obișnuite cugetării filosofice : adevărate, originalitate, etc. Rupte din atmosfera și ritmul povestirii ele nu mai spun mare lucru, pentru că nu suportă întârzierea gândului asupra lor ci numai adierea lui trecătoare, în aceea dispoziție sărbătorească la care făcea aluzie Taine „când scria : Penser vite c'est une fête pour l'esprit“. (Ed. Ferenczi, Paris 1938).

MIHAI NICULESCU

se gândea să stea în calea peșitorilor pe care dănele îi așteptau să vină ca Domni-de-Rouă. Lui tata îi era teamă să nu fug cu fata omului și să ne facem părinții de răs.

Uite că nu s'a întâmplat nici asta și nici altele din câte îl necăiau pe dânsul. Fata s'a măritat cu altul. Acum are copii care-î zic mamă.

De n'ar fi rămas în albumul unei tinereți svăpăiate, cu buzele pe care i le-am știut aprinse de vâpăile inimii, eu n'aș fi simțit stropii de ploaie, risipiți de toamna care a venit peste ea. Chipul ei frumos, stă ca o floare veștejită într'un raft căzut în păragină...

Uite și colegul meu bătrân și cu glas de soprană. Stai că știu cum îl chiamă... Profesorul de Istorie îi zicea Mărinescu Măărin. Uneori lungea pe a ca o praștie și-î plesnea pe bietul băiat cu nota doi, pronunțat printră înclăștarea dinților, de ne ustura pe toți. Mărinescu

Măărin zis și Matei Bolzac, din pricină că așa-l botezase la examenul de franceză pe autorul „Comediei umane“, era „bunicul“ nostru.

„Bunicule, dă-mi o țigare ! Hai, că te știu bine : tu ești om în lege. Porți tabacherea ca funcționarii în buzunaru-l de pe șold și n'o lași niciodată să urle a sărăcie.“

Cu plăcere, iubitu ! La mine se găsește întotdeauna pentru un nepoțel ca mătușă, Dau eu și altora mai avuți.

Intr'adevăr, domnul supraveghetor ar fi putut să-î laude dărnica...

Intorc altă pagină a albumului și mă întâlnesc cu figura de faraon a celui care ne-a deschis ferestrele vieții în anii de școală, profesorul nostru de filozofie și istorie. Suntem în grup toată clasa a opta pe treptele unei biserică. La mijloc, omul de piatră privește cu oțete undeva, departe, indiferent de camarazii mei așezați în jurul-î.

Fotografia am luat-o eu și-mi aduc bine aminte că-mi încetasem respirația în cele câteva clipe cât am aranjat obiectivul și am făcut să treacă la vecie chipul aspru al celui mai înfricoșat om din câți am întâlnit.

Colegii mă invidiau :

— Ramses a stat în poziție în fața ta ; a ascultat de comanda ta !...

— Mai fericiți sunteți voi, c'ați stat în jurul lui și v'a înregistrat nemurirea împreună...

Omul acesta era de o răime demonică și cu toate astea îl iubeam. Ne era drag la toți, și celor care treceau promovați și celor pe care-î lăsa repetenți, pe drept sau pe nedrept, după cum îl povăzuiau capriciile.

El ne-a deschis ochii asupra vieții și ne-a înfricoșat de spectrul ei.

— Nefericiților ! O să muriți de foamă în frunte cu cel mai eminent dintre voi. De ce veniți să vă pierdeți vremea aici ? Școala nu mai face oameni, face victime !...

Sau altădată, inspirat de motivul unei lecții pe care o citea unul dintre noi :

— Napoleonii n'au ieșit din școli ! Aceștia sunt cei mai mari nebuni ai lumii, care au spart zidurile orânduirii mediocre pentru gărgăunii lor. Unde e ambiția ta, Mărinescule Măărin ? Și Marinescu se ridica zămbind ca o femeie proastă și striga subțire : prezent !

— Ai îmbătrânit în școală de când te ții repetent și tu n'ai încercat să mă biruiești nici măcar prin violență. Strigi prezent de câte ori îți pomenesc numele, ca să-mi dovedești că ești mulțumit cu jugul. Stai jos, bou !

Cu ficcare dintre noi făcea diferite încercări, ca să vadă cât rezistăm și ce însemnătate am avea pentru viața socială. Eram un fel de cobai în mâinile lui. Ne cerceta cu un gând năstrușnic — patima lui pe care ne-a spus-o abia la despărțire ca pe o mare taină, — dacă-î va fi dat să descopere pe acel unu, menit celor mai înalte îndrăsneli și biruirii.

— Cât l'aș fi respectat, băeți !... Cât l'aș fi iubit și cât aș fi lovit în el ; cu ce cruzime, nu vă puteți închipui !...

Îl așteptase cu ficcare serie, dar profesorul nu-și putuse domoli neastâmpărul. Imbătrânise, îi venea rândul să iese la pensie și acela nu se mai ivera.

Poate din pricina aceasta era atât de neînțeleas. Avea un sentiment de scârbă pentru omul nimic, pentru fiii răbdării și pentru masa proastă și necuvântătoare. Spunea că aerul respirat de aceștia îl înăbușe.

Odată a adus în clasa noastră o elevă care da examen particular. Era dintr'o familie renumită în târg și venea însoțită de mama ei, o doamnă mândră și foarte elegantă.

A scos eleva la examen și, fixându-și

monoculul sub fruntea asupra căreia priveam toți cu înfiorare, i s'a adresat rânjind :

— Cine dă examen, d-ta sau mămica ? Fata n'avea curaj să răspundă.

— Spune, ori nu poți să vorbești ?

— Eu.

— Păi ce cauți aici, această nobilă femeie ?

Doamna a vrut să-î răspundă. Atunci profesorul a scos monoculul și s'a încruntat :

— D-ta n'ai dreptul la cuvânt. Să fim înțeleși. Văd că nu ești trecută în catalog. Numai dacă nu s'o fi făcut vreo eroare dela direcție.

Pe urmă s'a întors spre elevă :

— Unele mame nu-și iubesc copiii. Le place nespuse să-î vadă chinându-se ; se delectează ca la teatru. Nu-i așa, domnișoară, că pentru asta te-a însoțit scumpa d-tale mamă ?

A răsfoit apoi cartea de istorie. A căscat o gură enormă și i s'a adresat cu o ciudată blândețe :

— Să-mi spui, domnișoară, de ce i s'a zis împărătesei Rușilor : „Ecaterina cea Mare“ ? I-auzi : cea Mare ! Gândește-te bine și pe urmă să-mi răspunzi.

Capul mic și frumos al fetei, ondulat cu inele de păr castaniu, a intrat în chinuri. Îi clipeau pleoapele de parcă voia să alunge vedenii urâte. Noi o priveam cu nespuse milă și fiecare ar fi fost gata să-î ia locul în fața faraonului, dacă ar fi fost cu puțință. Ne gândeam la fiorurile care, de bunăseamă, îi înmugureau sub uniforma neagră, ne-o inchipuiau numai bună pentru vâpăile noastre de suflet, și ne durea umilința în care-î frângea toată mândria profesorul nostru.

— Nu-ți dai de loc seama de ce i s'a zis Ecaterina cea Mare ? Dacă știi, te-am trecut !

— Pentru că s'a arătat vrednică... a îngânat fata cu voce sugrumată.

Profesorul a făcut semn cu mâna că este nemulțumit.

— Pentru marea ei diplomă, a mai îndrăsnit eleva.

— Știu că și d-ta te pricepi în diplomă ; toate vă pricepeți în diplomă, dar n'ai spus cum a făcut-o Ecaterina... Ca să afle răspunsul, s'a adresat bericiei. Unii din băeți, deși știau ce urmărește el, n'au avut curajul să răspundă. Mâinat, ne-a insultat pe toți și pe urmă a început să ne lămurească.

— I s'a zis „cea Mare“, pentru că s'a văndut pe ea pentru binele Rușilor. Pricepeți ? O femeie de înaltă ținută morală, a dat tot ce-a avut mai scump — onoarea ei — pentru fericirea mușicilor. Este, domnișoară, un caz unic de sacrificiu sublim în lumea secului d-tale și o mare victorie câștigată cu disprețul virtuților. O femeie nici nu putea face mai mult.

Fata sta cu ochii 'n pământ ; măică-și parcă cineva i-ar fi pus țepi sub bărbie, iar noi priveam rușinați dar și răcolii de nu știu ce apărindere. Numai profesorul se uita liniștit, rânjind cinic peste capetele noastre.

— Văd că nu știți asemenea chestii. Să-mi spui atunci, orice vrei d-ta din cartea de istorie, adică ce știi mai bine și mai bine. Poate și-au plăcut mai mult împărății decât împărătesele... Eu nu sunt om rău, ascult orice...“

Zadarnice au fost toate eforturile frumoasei elevă. N'a isbutit să articuleze niciun cuvânt. Se frământa dureros sub privirile noastre, căuta parcă să prindă ceva ce-î licărea prin față, apoi copleșită punea ochii 'n tavan și respira greu. Profesorul a așteptat-o cu destulă răbdare și pe urmă a pofțit-o la loc.

Fata a început să plângă și 'n vreme ce părăsea clasa împreună cu doamna, provocat de un plâns care-l irita, s'a infuriat.

— Aici nu e cimitir. Ți-am cerut să spui ce știi, ce vrei, și-ai tăcut. Nu mai plânge, mângâie-te c'ai să faci destule victime în viață... O să-ți spună mămica...“

— Domnule profesor, s'a revoltat doamna.

— Am terminat, cocoană, bună ziua ! După ce am rămas numai noi, profesorul a început să rădă.

— V'am răsunat băeți ! Cine știe câți dintre voi n'or să-și piardă sănătatea și mintea din pricina acestei făpturi. E meșteșugul ei, să vă păziți. Vă spun, fiindcă vă știu slabi și proști, nefericiților.

Și iarăși o teorie lungă despre femeie, despre căsătorie și viață, până ce clopoțelul l-a scos din clasă ca pe un demon alungat cu farmece.

„Stai ilustre tiran între colegii mei, pe fotografia în care te-ai prins tremurarea mâinii mele, și tu știu ce simțământ nostalgic mă 'ndeamnă să te rechem aproape, cât mai aproape de inima către care te-ai încruntat de-atâtea ori, cu amenințări și vorbe înfricoșate.“

Altă filă se așterne peste cele care și-au reluat semnolul. Și altele și altele.

Apoi se sfârșeste albumul. Se lasă perdea pentru alt început de risipire și vifor.

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Național: „REGELE CRISTINA”

PIESĂ ÎN 5 ACTE DE D. PROF. N. IORGA

de CIDERONE THEODORESCU

Dar pentru a reveni la aceea ce a fost timpuriu hărăzită de soartă a duce pe gingași frunte greutatea coroanei sude: autorul ne arată cum Cristina știu a-și înfrânge pornirile tinereții și a se dedica trup și suflet înaltelor imperative de stat:

„Se cere cancelarul îndată a fi primit, etc.

pentru ca mai târziu să nu culegă decât amărăciuni din partea nerecunoscătorilor și, în exil vroit, din partea bărfitoarelor curtene franceze, calomniile care insinuau că dacă anumiți cavaleri nu vroiau să parvină prin ea, prin Cristina:

„Nu i-ar fi fost alcovul așa de gar-nisit”...

Nemulțumită de intrigile nobililor, care se bat între ei, lipsiți de orice măsură în orbirea lor, pentru a nu spune ca niște chiori, regina Suedesilor își ex-

Un confrate care a văzut la repetiții piesa d-lui prof. N. Iorga „Regele Cristina” ne-a vorbit înainte de premieră, cu admirație și însuflețire despre (cităm din memorie deci cu aproximație) „această nouă capodoperă teatrală, de lirism și pedagogie inegalabilă prin suflul epic al dramei marelui nostru istoric”.

Premiera ne-a confirmat întru totul justele și entuziastele opinii ale confratelui.

O spunem cu atât mai sinceră bucurie cu cât personalitatea d-lui profesor N. Iorga este azi și oricând prea puternică și prea cu mult depășește terenul strict al unei activități teatrale obișnuite, pentru a nu da umililor recenzenți de spectacole — uneori

destin uman și care primește prin transpunerea pe scenă, de o mare

destin uman și care primește prin transpunerea pe scenă, de o mare decât dela oricare altele mai cu folosință și mai spre binele tuturor. „Regele Cristina” este în acest sens și în toate celelalte un prilej de învățăminte și nu mai puțin de încercare a puterii de rezistență a tuturor acelor care vin la teatru să se distreseze ca la panoramă fără a-și da puțințel socoteala în sine lor că teatrul este acela care formează pe bun drept școala adevăratelor caractere și a nobililor năsuinți dela basa sufletului națiunii.

„Regele Cristina”, piesa d-lui profesor N. Iorga, intrupează într-ansa unele simțiri și unele gânduri din acelea care fac însuși specificul eternului omenesc, răușind a fi oricând de actualitate în aceea ce are mai sugestiv din punct de vedere al unei construcții teatrale și oricând mai pe deasupra efemerului, ridicându-ne inima în slăvile curate a ceea ce însemnează artă.

Cele cinci acte ale piesei istorice „Regele Cristina” — străbătute pe dedesupt de această forță dramatică ce trădează o înțelegere alta a acestui

destin uman și care primește prin transpunerea pe scenă, de o mare

destin uman și care primește prin transpunerea pe scenă, de o mare...adică, după cum se observă, o aluzie tot la soldați.

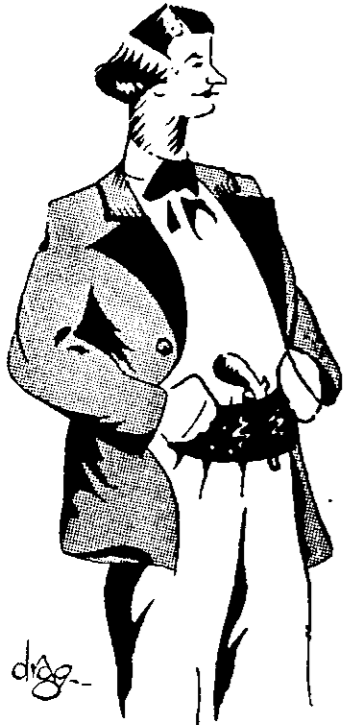
„Căci politica cea bună în asemenea momente Este a nu se recurge la mijloace violente”...

Aceeași idee, deci, dar ce deosebire în redarea plastică a versului alb față de sonoritatea puțințel deșartă a versului rimat!

D. PROF. N. IORGA

măiestrie, această nouă transfigurare — ne înfățișează treptele de luminos urcuș și impresionant scoboriș ale unei

D. G. CALBOREANU

D-NA MARIETTA ANCA

CRONICA CINEMATOGRAFICA

în adevăr dramatică — fiorii unei perii trecute cât se poate de...suptire pe spinarea goală, sau fiorii — deopotrivă — ai unui deosebit sentiment de răspundere pentru oricare din judecățile emise.

Soarta cronicarului dramatic român, dacă nu întotdeauna dar în orice cas adesea, este puțințel delicată. Ea este constrânsă de obligațiuni mai mult sau mai puțin omenești, de menajamente sau înfășorit de stime pe care nu le pot răspinge decât accia cărora nu li-a fost dat a gusta din aceea ce se poate numi o cupă din care, cu destulă ușurință de bună samă, unii dintre care foarte puțini știu aceea ce este de apreciat în teatru, fără a avea o basă temeinică de simțire, invitat numai pe alții să bea. Puțini pricep ce ni trebuie în literatură dramatică a unei țări tinere, păstrătoare de atâtea sfinte tradiții culturale.

Am constatat, cu toată satisfacția, că nu e cazul aci de a avea vreuna din acele fărâmițe chiar, de jenă, de obligație sau menajament, la care marile figuri și venerabile întru totul ale neamului nostru românesc, au de altminteri dreptul pe care li-l dau fără discuție un prestigiu necontestat și o uriașă flacără launtrică dela care s'au adăpat simțirile și gândirile obștești

Cinema Trianon: Mazurca albastră

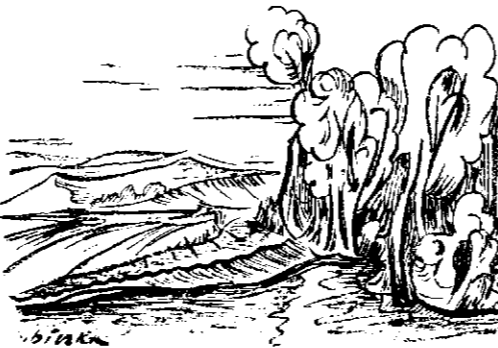
Opereta germană a cunoscut vremuri de glorie pe mai toate ecranele lumii. Motive de ordin politic, la cari s'au adăugat și grăbitele ascensiuni ale filmului de peste ocean, și ale celor francezi și englezi, au contribuit la scăderea filmului german în stima publicului spectator. Mulți regisori și actori cari jucau înainte în Germania s'au refugiat în Austria — aceasta înainte de ultimele evenimente politice — sau în Ungaria, de unde ne trimite filme cari încearcă să redeștepte faima de mult apusă a genului care reputea înainte vreme a-tâtea succese. O astfel de tentativă este și filmul Mazurca albastră care însă — de astă dată, poate mai mult ca în celelalte cazuri — se lovește de indiferența publicului. Surprins, se întreabă mai întâi acest public căruia fapt se datorează titlul filmului „Mazurca albastră”. E numele cel mai puțin potrivit, deoarece, chiar dacă ar fi vorba în film de o mazurcă, nimic nu arată că ea ar fi albastră — din fericire, în Europa, cu excepția Angliei, n'a pătruns încă tehnicele. Orice alt

nume ni s'ar fi părut mai nimerit. Chiar și acela de „Cerbul sau revista!”. Căci cam de asta e vorba în film. „Chipeșul” Fritz van Dongen — chipeș, așa anunță reclama! — o pune pe Marta Eggerth să aleagă. Sau să continue să joace în trupa ei de revistă, sau să se mărite cu el, dânsul putându-i oferi frumoasa viață la țară, cu cerbi cari mugesc — mai târziu promite domnul van Dongen că o să fie la țară, pe lângă cerbi, și vaci și boi (dealtfel, după cum spune, el stă mereu la țară). Marta Eggerth e pusă la grea încercare. Până la urmă ea recurge la un compromis în care e

vorba, atât de cerbi, cât și de revistă. Acum o să încercăm a găsi un calificativ genului de film, prezentat, săptămâna asta la Trianon. Operetă nu prea putem să-l numim, fiindcă atât subiectul, nepotrivit unei operete, cât și puținele melodii îl împiedică să fie. Farsă de asemenea nu e, cu toată abundența comicilor pe afiș. E, tot, cum am spus la început, o încercare nereușită de reabilitare a unui gen de mult perimat. Și motivul principal al acestei nereușite este lipsa de inventivitate atât a scenaristului, cât și a regisorului.

Așa stând lucrurile, zadarnic s'au străduit cei câțiva buni comici depe afiș, Theo Lingner, Lucie Englisch, Hans Moser, Rudolf Carl și Paul Hörbiger, să smulgă râsul publicului, atât de generos, înainte, cu ei. Și degeaba a mai cântat frumos Marta Eggerth două melodii și ne-a mai arătat odată că e posesoare a unui chip și a unui trup cari se apropie de perfecțiune.

Cele mai puține eforturi le-a depus domnul van Dongen. În fond a avut dreptate. Fiind distribuit într'un film slab, efectul pentru public ar fi fost același, chiar dacă ar fi jucat bine și a preferat să joace prost.

Cronica mărunță

PĂRINȚI ȘI COPII DIN ZILELE NOASTRE

romanul d-lui Mihail Negru, recent apărut la „Cugetarea” este merit unui răsător succes.

Infățișând un material pururi actual, procesul dintre două generații — părinți și copii — cartea aceasta constituie în același timp un document și un îndreptar. Document de psihologie socială prin materialul său bogat și îndreptar prin tendința de împăcare, de armonizare a celor două generații prin muncă, disciplină și civiuită.

O calitate, pe care e aproape inutil s'o mai subliniem când e vorba de o carte a d-lui Negru, este stilul vioiu, colorat, cuceritor.

Pe scurt, o carte nu numai utilă ci chiar necesară.

REEDITĂND

o serie întregă de clasici de mult epuizați, „Cartea Românească” a adus un real serviciu culturii românești.

După Poeziile lui Eminescu și ale lui Coșbuc, nuvelele lui Gane, etc., etc., iată acum „România pitorească” a lui Vlahuță o carte pe care numai anticarii o mai puteau furniza, prezentată civilizată, atrăgător.

Odată cu reeditările de clasici decedați, reeditarea operelor marilor scriitori în viață preocupă deopotrivă această editură românească.

Au văzut astfel lumina tiparului în ultima vreme: Pădurea spânzuraților de Liviu Rebreanu (ed. VII) și „Șoimii” de Mihail Sadoveanu (ed. IX).

CARTE PENTRU DOMNIȚE,

volumul de versuri al d-lui Virgil Carianopol justifică pe deplin marile speranțe puse în cariera acestui „ales” între cei „chemați”.

„Cartea” d-lui Carianopol e printre puținele culegeri de versuri cari pot readuce poeziei cititorii.

VIAȚA SPĂTARULUI MILESCU

cartea cunoscutului poet Radu Bourreanu e pe cale să se epuizeze în cea de a doua ediție.

Viața de zbucium a neobositului cărturar român care, pe vremea lui Vasile Lupu, a nimerit tocmai prin îndepărtatele ținuturi ale Chinei e astfel scrisă încât nu te iartă s'o lași din mână până ce n'ai sfârșit-o. Bogăția informației care dovedește serioasă cunoaștere și noptice cercetări de buchi nu e la nici un moment obositoare.

E inutil să mai subliniem cu cât mai folositoare este o asemenea carte decât cele cu subsolul încărcat de note și notițe cu numere și steluțe, de multe ori ciupite cu steluțe și cu numere cu tot, ale unor erudiți cercetători.

CULISE ȘI REFLECTOARE

este titlul unui volum al d-lui Gaby Michăilescu. Scănteetor de spirit dar intristător prin adevărurile pe cari le desvăluie, poate fi — și trebuie să fie — citit, cu mult folos, de oamenii de teatru cari au de tras „un ce profit” din el ca și de cititorii obișnuiți, pe cari îi va amuza spre a-i îndurera în cele din urmă.

R. DONICI

și-a propus să pună în circulație la noi pe scriitorul rus Arcadie Averenco. După o bine susținută „campanie” de traduceri prin reviste literare, d-sa a dat la iveală la „Cartea Românească” un volum de nuvele: „Povestirile unui cinic”.

D. Donici este un traducător conștiincios și cu serioase preocupări.

Reușind să redea humorul ingenios al lui Averenco, d. Donici i-a impus numele la noi — și-a atins adică scopul — și a adus un real serviciu cititorului de cărți bune.

AMINTIRILE

sunt întotdeauna interesante când

ies de sub pana unui scriitor de seamă și de bogată experiență (nu numai literară).

D. Gh. Brăescu, povestitor care știe să spună lucrurile pe șartul lor ne-a dat o carte deosebit de interesantă, în ale cărei pagini se regăsește sau se descopere cu plăcere o lume necunoscută celor din generația tânără.

La vâlcarea sa de document stilul vioiu al d-lui Brăescu adaugă străluciri ce fac din „Amintiri” o carte ce trebuie citită.

INTUNECARE

unul dintre puținele romane a căror apariție a însemnat o etapă în istoria romanului românesc a apărut de curând la Cartea Românească în a 4-a ediție.

Faptul este cu atât mai îmbucurător cu cât „Intunecare” face parte din scrierile — puține din păcate — în cari d. Cezar Petrescu n'a înțeles să facă nici un fel de concesii gustului public.

PĂNZĂ DE PĂIANJEN

este titlul unui roman al d-rei Cella Serghi, proaspăt apărut în vitrina librăriei „Alcalay”.

Recomandată de scriitorii de mare suprafață, viața de zbucium a Dianei Slavu, din care d-șoara Serghi face un roman atrăgător, merită mai mult decât o notiță fugară.

AURELIAN SACERDOȚEANU : PREDOSLOVIILE CĂRȚILOR ROMÂNEȘTI, editura „Librăria universitară” I. Cărăbaș.

Apariția unei noi edituri trebuie să bucure deopotrivă pe cititori ca și pe scriitori și cu atât mai vădit când ea își face debutul publicând o carte ce aceea a d-lui Sacerdoțeanu.

Volumul, care cuprinde 36 de predoslovii de evanghelii, psaltire, pravile, trioduri, pali, octoihuri, sbornice etc., însoțite de note și precedate de o introducere asupra rostului predosloviilor, este de mare utilitate pentru cei ce înseamnă de cultură, dată fiind însemnătatea predosloviilor, singurele „mărgăritare literare” cum, pe drept cuvânt, le zice d. Aurelian Sacerdoțeanu, păstrate din vremile începuturilor literaturii române.

CUGETAREA

are în lucru un volum de nuvele al d-lui Victor Papilian, autorul romanului de interesantă problematică modernă „Fără limită”.

Cartea se va numi „Vecinul”.

ACEEAȘI EDITURĂ

va da în curând la iveală: Cruce și Naționalism, de Lascarov Moldoveanu.

Comoara blestemată (nuvele) de I. Nicolau.

Ogio-San (roman japonez) de Ion Timuș Satele (roman social) de B. Jordan.

Poveste superstitioasă fără cuvinte.

E DESTUL SĂ ZĂMBEȘTI

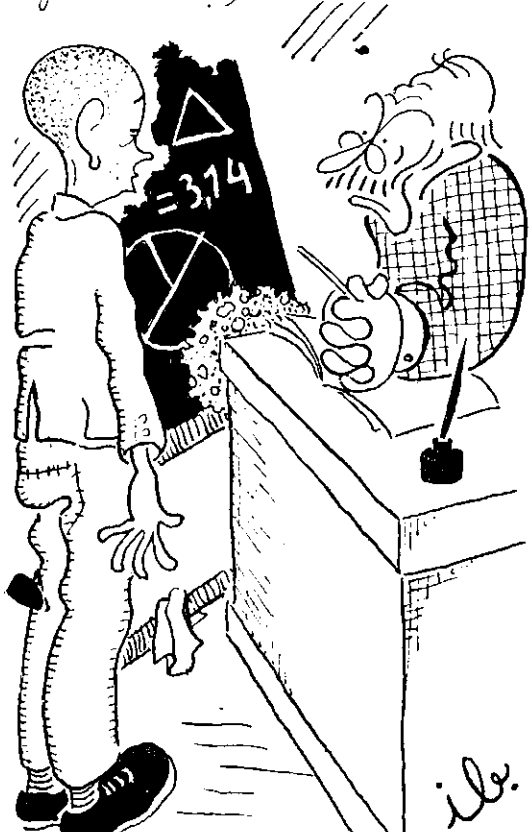
de Iancu Bețăvu

CHESTII...

ALCOOLUL ȘI LITERATURA

Profesorul de la Pietra Neamț
(Asta nu e minciună; poate că ai
mai celtit o în „Baloane de Sapun”
dar tot eu i-am povestit-o lui
Geer Patrick.)

„Țărăcan de mini! Băiet
mari, în clas'a șapte și niși
nu știu să faci pi π !!”

Între alcool, (licoarea ce se scrie cu doi de „o” fiindcă de obicei când o sorbi mai cu patimă vezi dublu) și literatură (n'are definiție precisă), există un traicnic raport de reciprocitate.

Astfel cazurile în cari alcoolul, sau derivatele lui, au servit drept sursă spumoasă și îmbelșugată de inspirație, sunt foarte numeroase în istorie.

Începând dela bătrâni și austerii romani, vinul era totdeauna la loc de cinste în preajma marilor inspirații. În acest sens, cel care a exagerat cel mai mult năzbâțiile neprevăzute ale chefului, a fost desigur marele bețiv Neron, care într'un suprem acces de lirism a dat foc Romei ca să poată fi inspirat de un spectacol viu și mai ales... netrucat. (Desigur că dacă Neron ar fi trăit în epoca noastră, n'ar fi tolerat ca la cinematograful incendiiile să se limiteze la o simplă mistuire de decoruri sau castele de carton.)

Mai târziu, în tenebrosul Ev Mediu, faimoasele „chansons de geste” au înflorit tot în umbra butoaelor.

Fericiții autori ai acestor distinse opere literare, ca să fie inspirați așa cum se cuvina, coborau în mijlocul profanilor mai mult sau mai puțin alcoolici și... beau și ei cu grație și demnitate.

Astfel stând lucrurile, acești mari precursori ai literaturii, scriau aceste „chansons de geste” într'o cadență bine pusă la punct. Cum s'ar zice li trăgeau „un gest” pe hârtie și altul... pe gât. Era vremea scrisului eroic.

În vremea clasicismului francez (cu

dantele, peruci cu zuluți și ciorapi de mătase) beția alcoolică nu era recomandată în mod oficial autorilor „cari o puneau totuși în practică la sfârșitul reprezentării pieselor lor tragice, pentru ca să-și uite necazurile (recte logodnica lui „le Cid” să-și uite moartea tatălui său, palida Athalie să înghită faptul că a fost mănăcată de căței, ca un vulgar bifteak cu garnitură, „Burghezul gentilom” să se impace cu nesuferitele gaite de „Femei savante”, etc....).

A urmat după câteva opintelile de tranziție, epoca romantismului.

A fost beție pe toată linia. Beție de cuvinte, beție de sentimente, beție de jurăminte, beție de sânge, etc....

Cât despre influența alcoolului în literatură așa zisă modernă nici nu mai vorbim.

Mai toți scriitorii post-romantici (realiști, umanitariști, etc. și cu derivațiile lor) își aveau sediul la câte o carciumă celebră unde-și inchiriau masa cu anul.

Și astfel între un „Amer Picon” și un „vermouth Cinzano” se infiripau sonetele cu rezonanțe suave de tângiri dogite, critici piperate (și „muștariate” poate, dacă putem întrebuița acest cuvânt), articole vehemente și democratice (unii zic că și asta e tot „literatură”), romane, foiletoane (sau invers), nuvele, etc....

Se cuvina desigur să spunem câteva cuvinte și de cele ce au fost la noi.

Blânzii și înțelepții noștri cronicari sunt poate singurii care n'au bătut în exercițiul meseriei lor. (Sau chiar dacă

că au făcut-o, după scris nu se cunoaște).

Mai târziu ne-am dat și noi pe brazdă, și după exemplul Occidentului înaintat, am împletit tot mai mult alcoolul cu indeletnicirea scrisului.

Se spune astfel că în timp ce domnitorul Caragea era în plină vervă intelectuală, scriind codicele care împreună cu ciuma timpului, aveau să-i poarte numele, prea cinstitul paharnic întrecând măsura cu turnatul vinului, simpaticul domn fanariot a sculat în miez de noapte pe toți tulumbagii orașului (așa se spunea pe atunci la pompieri) băcându-i că arde nu știu care curte boierească.

După ce trecem de dibuirile începutului nostru literar și de cristalizările de mai târziu, ajungem și la scrisul din zilele noastre.

Azi, înfrățirea între spirit și meșteșugul creionului este notorie și acceptată de toată lumea.

Pomenim astfel în treacă, figura reprezentativă a distinsului nostru confrate și colaborator al „Universului literar” d. Iancu Bețăvu (se scrie cu „ă” pentru a nu fi confundat cu Bețivii vulgari al căror nume se scrie cu „i” simplu) care când se duce la localul preferat pentru a compune savuroasele d-sale „spirite ilustrate” îi recomandă cu autoritate șofeurului:

— La ora 2 și jumătate să vii să mă iei... de sub a cincea masă din fund, pe stânga....

GRIGORE OLIMP IOAN

La fotograf.

„Jonică, mamă, îndreaptă-ți
cravata că sade rușine să
te scoată ginerică și cu
cravata strâmbă!”

RECITAL DE VERSURI

În ultimul timp, recitalurile de versuri par a se fi permanentizat, urmându-se cu regularitate Vinerea între cel dintâiu și cel de al doilea act al operii transmise. Rezultatul credem că nu se va lăsa așteptat. Poezia și poezii vor pătrunde în publicul din afara cercului celor câtorva sute de cititori, vor fi cunoscuți și iubiți înainte de trecerea în manuale.

În ultimul recital, doamna Maria Mohor ne-a prezentat câteva din versurile Otiliei Cazimir: Podoabe, Confesiune, Melcul, Filă de carnet.

Toate sunt caracteristice pentru un suflet femeesc. Când din premiul Academiei arată că s'a hotărât la urmă să-și cumpere o sticlă de parfum n'ați fi ghicit că versurile nu pot avea decât o autoare și nu un autor? Sau când întreaga natură este privită ca o casetă de bijuterii, nu vedeți aci tot eternul feminin?

Interpreta a fost tot o femeie, cu o sensibilitate tot atât de bogată ca o poezie și a reușit desăvârșit să pătrundă versurile, dându-le adevărata strălucire.

TEATRU RADIOFONIC

N. Căpărescu: Hanul Roșu.

Încă nu se știe bine ce se poate și ce nu se poate da ascultătorilor sub eticheta de teatru radiofonic. Orice adaptare după o năvălă pare bună, dacă e mai animată. Iar piesele originale sunt cam la fel. Iată ce este „Hanul roșu”. Un moșier, Corbeanu se întoarce la conac pe vreme de seară și viscol. În sanie se întreține un dialog între el și vizitiul lui. Un dialog întrerupt, deslănat, ca în timpul unei întoarceri în pre vorbești de vreme pentru a-ți tre-

ce uritul și a uita teama de lupi. Aceștia apar însă la trecerea pe un câmp și după mai multe focuri de pușcă și o ogană turbată cei doi ajung la Hanul roșu unde Corbeanu vrea să rămână peste noapte. Hangiul îl recunoaște și ghicește că se întoarce acasă cu banii primiți pe recolta vândută. Face îndată planul să-l omoare în timpul nopții și pentru aceasta anunță că va pleca în pădure să aducă lemne. Planul nu reușește pentrucă Radu Corbeanu schimbă camera lui cu o alta mai caldă, iar într'a lui doarme un jandarm ce venise pentru o cercetare în sat.

Și asta e tot! Banal, fără semnificație, ca un reportaj de gazetă în care faptele sunt prezentate pentru satisfacerea cititorilor sub formă dialogală. Nimic adânc la care să participi în vre-un fel. Cel mult o curiozitate la început când nu se știa unde se vor adăposti după prima întâlnire cu lupii, lucru ce se află imediat. Scena din han ar fi putut fi cel puțin pitorească. Dar nu e nici atât. Nici măcar un sfârșit melodramatic.

Față de aceste lipsuri ale textului, regia tehnică a fost mai mult decât o completare de decor. A fost aproape totul. Redarea auditivă a unui drum cu sania a fost bună. Clinchetul zurgălelor urma în ritm goana cailor, iar vântul nu mai șuera mecanic. Din urletul lupilor știa când s'au apropiat de sanie și când au rămas în urmă.

Interpretarea piesei nu prezenta nici-o dificultate. Ajungea citirea textului, făcând foarte puțin uz de tehnică dramatică.

M'a preocupat în timpul piesei să ghicesc caracterele personajilor după vocea actorilor și să-mi imaginez pentru fiecare genul de roluri care i s'ar potrivea. Nu vă spun ce am găsit: vă propun acest joc pentru atunci când ați avea chef să închideți aparatul.

MIRCEA BĂRBULESCU

TEATRUL ENGLEZ

URMARE DIN PAG. 1-a

aceste piese mici. Noël Coward însuși făcu primul pas spre glorie când piesa sa „The Vortex” fu înscenată la Hampstead. Teatrul din Hampstead s'a prefăcut în cinematograful, în locul său însă au răsărit alte trei teatre foarte importante: The Embassy în cartierul Swiss Cottage, The Mercury la Notting Hill Gate și The Gate Theatre aproape de Charing Cross.

Toate sunt teatre comerciale, menite să producă. Ceea ce le deosebește de teatrele mondene este faptul că își pot permite diferite experimente datorită cheltuielilor reduse cum și publicului fidel pe care se pot bizui. Teatrul Embassy monezează nemocșat piese bune. The Mercury care cuprinde și balet printre manifestările sale își închină activitatea pieselor scrise de poezi. Aci a fost montată pentru prima dată drama poetică a lui I. S. Eliot „Crima din Catedrală” pe care nu orice regizor ar fi cutezat să o monteze, totuși ea a devenit unul dintre cele mai populare și mai strălucite succese ale vremii noastre. Tot „Mercury” a pus în scenă pentru prima dată „Ascensiunea lui F. 6” piesă simbolică despre un alpinist scrisă de W. H. Auden și Christopher Isherwood. Auden este unul din șefii mișcării de avant-gardă în poezie. Activitatea dela Gate Theatre este și mai interesantă. Teatrul este foarte mic abia poate plăti actorilor cheltuielile, totuși neliniștă cenzurii și datorită principiilor sale călăuzitoare de sinceritate, îndrăzneală și distincție această scenă dictează celor mai de seamă scriitorii dramatici ai timpului și celor mai de seamă actori ai Angliei. Piesa „Victoria Regina” a lui Laurence Housman oprită de cenzură a fost totuși jucată la Gate Theatre, devenind apoi un mare succes la New York unde se menținu doi ani. Acum a fost însăsfârșit acceptată și de cenzura engleză. „Parnell” interzis de cenzură se jucă imediat la New York. După ce ținu acolo afișul mai multă vreme, protagonista de frunte Margaret Rawlings se hotărî să lupte pentru liberarea ei de sub cenzură în Anglia. The Gate Theatre fu instrumentul de care se folosi. Refuzând orice ofertă

rentabilă, ea jucă „Parnell” pe aceea scenă, fără salariu. Piesa se dovedi atât de inofensivă și interpretarea atât de strălucită încât presa ceru în unanimitate ridicarea cenzurii. Lupta continuă luni de zile și fu în cele din urmă câștigată. Rezultatul fu nu numai înbogățirea teatrului modern cu o piesă de oarecare valoare ce altfel ar fi fost pierdută dar și recunoașterea d-rei Rawlings ca cea mai de frunte acrită romanică a Angliei.

Cu toată activitatea teatrelor mici de cartier este evident că jocul de scenă și regia engleză au un nivel mult mai ridicat decât producția dramatică în sine. Uriașii din trecutului apropiat au avut puțini urmași. Shaw a devenit locvace și banal Somerset Maugham și Gracille Barker au amuțit, Galsworthy a închis ochii și cu toate că există încă autori iscusii printre cărî strălucesc Coward cari ne pot încă oferi o seară plăcută, puțini sunt aceia cari mai știu sau mai încearcă să emoționeze publicul. Sean O'Casey este o excepție izolată. Opera lui, deși micșorată de amărăciuni politice, oglindește totuși focul genialității. Tânărul Ronald Mackenzie a cărui primă piesă „Musical Chairs” îl înfrățea ca pe un artist de înaltă clasă, muri într'un accident. Aldous Huxley a încercat și el să scrie pentru scenă, nu a plăcut însă destul și s'a întors astfel spre pamflete și romane. Ceea ce nu lipsește mai presus de toate este un povestitor dramatic care să nu-și obțină eteciele mici cu spirite mărunte nici cu fiori de melodramă ci să se bizuie pe povestire, sentimente și idei.

În ceea ce privește interpretarea, în ciuda cinematografului care seacă resursele scenice ale actorilor, jocul lor este de primul ordin. În calitatea de critic dramatic al ziarului „Times” am cercetat în repetate rânduri capitalele europene vestite pentru teatrele lor și mărturisesc că prin comparație nu am fost cătuși de puțin desamăgît de jocul actorilor noștri. Recomand străinilor sosiți la Londra să urmărească mai de grabă reprezentațiile ocazionale (de caracter) decât teatrele regulate. La

teatrul Old Vic cum și în timpul verei la Oper Air Theatre clasicii și mai ales Shakespeare sunt reprezentați cu regularitate, pricepere și căeodată în mod strălucit. Acolo sau aiurea este un noroc și o bucurie a urmări creațiunile ocrăruia din actorii și actrițele de mai jos. John Gielgud e tânăr înzestrat cu sensibilitate și imaginație și întocmai ca Abraham Sofaer spune versurile cu un deosebit talent. Allan Ayvesworth, astăzi cărunt, a jucat unul din rolurile principale la prima reprezentație a piesei lui Wilde „The Importance of Being Earnest” dovăduindu-se stăpân perfect al tehnicii lui Lugné-Poe. Sir Cedric Hardwicke este un actor serios, versatil și toarete englez. Miss Diana Wynyard, și ea profund engleză și în aparență incapabilă de abandon emoțional complet, este tot atât de inteligentă pe cât este de frumoasă. Miss Jean Forbes-Robertson fără a fi o cerebrală este totuși un mediu neobișnuit de sensibil pentru manifestările genului. Miss Rawlings care joacă atât roluri de caracter cât și comedie ușoară a fost desigur creată de providență spre a interpreta pe Salomea lui Wilde, Marguerite Gauthier a lui Dumas, Beatrice Cenci a lui Shelley și mai ales pe Cleopatra lui Shakespeare, o mare acrită având corp, inteligență, intuiție, pasiune, inclinațiuni celtice și tehnică franceză. Printre comici Sir Seymour Hicks — supranumit Sacha Guthrie al Angliei — în realitate este mai mult decât atât — este fără egal. Lui Laurence Olivier, tânăr actor romantic nu-i lipsește decât o perfectă stăpânire a versului spre a-și completa pregătirea. Cu toată concurența cinematografului, jocul de scenă al actorilor este de primul ordin; tot așa și regia mai ales activitatea lui Tyrone Guthrie este perfectă. Unul sau mai mulți dintre marii clasici sunt aproape în permanență la îndemâna spectatorilor. Teatrul englez ține porțile larg deschise actorilor străini și pieselor străine. Ne lipsește numai un autor dramatic de talent care să se ridice și să lucreze pentru teatru, fără a asculta glasul de sirena al cinematografului.

CHARLES MORGAN